ULUSLARARASI SENDİKAL HAREKET

TÜSTAV
TÜRKİYE SOSYAL TARİH ARAŞTIRMA VAKFI

ULUSLARARASI SENDİKAL ÇALIŞMALARDA YARARLI BAZI KISALTMALARIN ANLAMLARI

A-Uluslararası, Kıtasal, yada Bölgesel Örgüt ve Kuruluşlar

F.S.M.-Dünya Sendikalar Federasyonu. I945'de kuruldu. C.G.T., üyesidir.

C.I.S.L.-Uluslararası Hür Sendikalar Konfederasyonu. I949'da kuruldu.

C.M.T.- Dünya İş Konfederasyonu.
Uluslararası Hristiyan Sendikalar Konfederasyonu'nun I968 Ekim'in den beri yeni adı. C.F.D.T.,üyesidir.

C.I.S.A.-Uluslararası Arap Sendikaları Konfederasyonu

U.S.P.A.-Panafrika Sendikal Birliği, I96I'de kuruldu.

C.S.A. -Afrika Sendikalar Konfederasyonu, I962'de kuruldu.

U.P.T.C.-Panafrika Mümin Emekçiler Birliği
C.M.T.'nin kıtadaki kolu

CPUSTAL- Güney Amerika Emekçileri Sendikalar Birliği Sürekli Komitesi

CLASC -Güney Amerika Hristiyan Sendikalar Konfederasyonu
C.M.T.'nin kolu

O.R.I.T.-Amerika İçi Bölgesel Çalışma Örgütü
C.I.S.L.'in kolu

C.E.S. -Avrupa Sendikalar Konfederasyonu

C.G.T.-C.G.I.L. Komitesi-A.E.T. Konusunda ortak çalışma için iki merkezi sendika arasındaki koordinasyon organı

UNESCO -Birleşmiş Milletlerin bilim, eğitim, kültür örgütü, B.M.Ö.'nün uzman kuruluşlarından biri.

O.I.T. -Uluslararası Çalışma Örgütü. I9I9 'da kuruldu.

B.I.T. -Uluslararası Çalışma Bürosu. O.I.T.'nin sürekli organı

C.I.A. -A.B.D.'nin casusluk örgütü

TÜSTAV
TÜRKİYE SOSYAL TARİH ARAŞTIRMA VAKFI

B-Ulusal Örgütler (Ulusal Merkezi Sendikalar)

KAPİTALİST AVRUPA

T.U.C. -Büyük Britanya Sendikalar Konfederasyonu

D.G.B. -Federal Almanya Cumhuriyeti Sendikalar Konfederasyonu

O.G.B. -Avusturya Sendikalar Konfederasyonu

L.O. İsveç Sendikalar Konfederasyonu

S.A.K. -Finlandiya Sendikalar Konfederasyonu

L.O.N. -Norveç Sendıikalar Konfederasyonu

N.V.V. -Hollanda Sendikalar Konfederasyonu

F.G.T.B.-Belçika İşçileri Genel Federasyonu

C.G.I.L.-Italyan Genel İş Konfederasyonu

C.I.S.L.-İtalyan İşçi Sendikaları Konfederasyonu

U.I.L. -İtalyan İş Birliği

KUZEY AMERİKA

A.F.L.-C.I.O. -A.B.D. Sendikalar Konfederasyonu. Kanada'da da birçok kolu vardır.

A.L.A. -A.B.D.'de Sendıkal Eylem İçin Bağlaşma. A.F.L.-C.I.O.'dan I968'de ayrıldı.

U.A.W. -A.B.D. Otomobil İşçileri Federasyonu. A.L.A.'nın en güçlü sendikal kuruluşu

AFRİKA

U.M.T. -Fas Emek Birliği

U.G.T.A. -Cezayir İşçileri Genel Birliği

TÜSTAV
TÜRKİYE SOSYAL TARİH ARAŞTIRMA VAKFI

U.G.T.T. -Tunus İşçileri Genel Birliği

U.N.T.S. -Senegal İşçileri Ulusal Birliği

U.N.T.M. -Mali İşçileri Ulusal Birliği

C.S.C. -Kongo Sendikalar Federasyonu (Kongo-Brazza)

C.N.T.G. -Gıne İşçileri Ulusal Konfederasyonu

FISEMA -Madagaskar İşçi Sendikaları Federasyonu

ASYA

SOHYO -Japon Sendikaları Genel Konseyi

DOMEI -Japon İş Konfederasyonu. I964'de SOHYO'nun sağ kanadı tarafından kuruldu.

AITUC -Hindistan Sendikalar Kongresi, F.S.M. üyesi

INTUC -Hindistan Sendikaları Hür Konfederasyonu. C.I.S.L. üyesi

HISTADRAUT -İsrail Sedikalar Konfederasyonu. C.I.S.L. üyesi

TÜRKİYE SOSYAL TARİH ARAŞTIRMA VAKFI TÜSTAV

ULUSLARARASI SENDİKAL HAREKET ÜZERİNE

Fransız işçi hareketi, Amerika, Asya, Avustralya emekçilerinin durumları, mücadeleleri konusunda daima duyarlı davranmıştır.

C.G.T.'nin uluslararası eylemi Fransız halkının birbuçuk yüzyıldan fazla bir süredir halkların hak ve özgürlükleri için sürdürdükleri büyük kitle kampanyalarından esinlenir: kölelik anlaşmalarına karşı, I886'da Chicago'da asılanlar için, I9I4 öncesi savaşa karşı, barış için verilen mücadeleler; I835'de Fransız sömürgeciliğinin mahkum edilmesi (Cezayir), I925'de Rıf savaşına karşı grev, I927'de Sacco ve Vanzetti için düzenlenen eylemler, Fransız emperyalizminin sömürgeci savaşlarına karşı düzenlenen eylemler...vs.

Dünya sendikal hareketine bir göz atalım:

-F.S.M.
-C.I.S.L.
-C.M.T.
-Bölgesel ve otonom merkezi örgütler

Biz Avrupa ve sosyalist sistem ülkelerinin özel durumlarını hariç tutarak Amerika, Asya, Afrika kıtalarındaki sendikal durumu inceleyeceğiz.

Duruma damgasını vuran özellik, demokratik güçlerin gelişmesi ve değişik eğilimli, değişik örgütlere bağlı sendikalar arasındaki eylembirliği

I/AMERİKA KITASI/

A-KUZEY AMERİKA

a)Kanada -Sendikal hareket A.B.D.'dekine çok bağlıdır. Ancak birçok meslek federasyonunda da 'Kanadalılık' akımı belirmeye başlamıştır.

UlusalMerkezler:2.200.000 sendikalı. Tarım işçileri haricinde bu sayı çalışan nüfusun % 34ünü oluşturmaktadır.

Kanada İş Kongresi: I 700 000 üye. Çalışma Bakanlığına bağlı, ama üyelerden I00 000i A.B.D.'nin A.F.L.-C.I.O.'suna bağlı

Ulusal Sendikalar Konseyi:Güçsüz

Kebek Emekçiler Federasyonu: Kanada'nın Fransızca konuşan nüfusu temelinde kurulmuştur.

Otonom Sendikalar: ya bağımsız, ya da doğrudan A.F.L.- C.I.O.'ya bağlı

TÜSTAV TÜRKİYE SOSYAL TARİH ARAŞTIRMA VAKFI

Özellikleri: Örgütleniş, genellikle meslek dalına göredir.

Son yıllarda Kanda'da pekçok grev yapıldı. Hükümet geçenlerde şiddete başvurarak üç ulusal yöneticiyi hapsettirdi.

b)A.B.D.- Sendikal hareket çok eskidir. İlk sendikalar I776'da, bağımsızlık savaşından önce kuruldu.

I869'da, konfederal ve uluslararası bir merkez olan A.F.L. kuruldu.

Sendikal harekette iki dönem görüyoruz:

I-A.F.L. başkanı GOMPERS'in ortaya çıktığı I895 yıllarına kadar sendikal "lobi" Demokrat Parti'ye bağlıydı, pek çok çetin mücadele verilmekteydi, bu dönemde pek çok emekçi öldürüldü.

A.F.L. meslek temelinde örgütlenmişti.

2-Demokrat Partiyle bağlar, pek çok federasyonun (madenciler, kasaplar, vs.) A.F.L.'den ayrılmasına neden oldu.

Birinci Dünya Savaşı öncesi ve savaş sırasında, son derece çetin grevler yapıldı. İşçiler toplumun diğer kesimlerinden tecrit durumuna düşürüldü.

Milyonlarca emekçinin işsiz kaldığı I929 krizine, A.F.L. yeterli bir tepki göstermedi.

I935'de kitle sendikacılığı güden C.I.O.'nun ortaya çıkmasıyla bir bölünme başgösterdi.

2. Dünya Savaşından sonra C.I.O, F.S.M.' e üye oldu.

I946-47 yıllarında A.B.D.'de anti-komünizm dalgası yükseldi. C.I.O ve A.F.L. uzlaşarak I955'de A.F.L.'nin egemen olduğu A.F.L.-C.I.O.'yu kurdular.

Pasifik limanları işçileri, madenciler, elektrikçiler bağımsız kaldılar.

I968'de A.F.L.-C.I.O.'nun başkanı Meany, üye sayısı I 600 000i bulan U.A.W. (Otomobil İşçileri Sendikasını) ihraç etti.

Bu sendika, I968'in sonu ve 69'da 2 000 000 üyeli Teamsters (kamyoncular) ve daha az önemde diğer sendikalarla yeni bir örgütü; A.L.A.

TÜRKİYE SOSYAL TARİH ARAŞTIRMA VAKFI TUSTAV

yı kurdular.

Ancak bu örgütün ömrü de uzun olmadı. I97I'de faalıyetleri durmuştu.

Bugün A.BşD.'de 82 milyon emekçinin 20 milyonu sendikalıdır, ve şu örgütlerde toplanırlar:

I-A.F.L.-C.I.O. : I5 milyon ücretliyi bünyesinde toplar, son derece gerici bir karakter taşır.

2-U.A.W. ve Teamster'ler : Birinin 700 000, diğerinin 2 000 000 üyesi vardır.

3-İlerici nitelikte birkaç bağımsız sendika da I 000 000 a yakın üyeyi toplamaktadır, ancak kendi aralarında birleşmiş değillerdir.

A.F.L.-C.I.O.'ya bağlı birçok sendika da kitle mücadelesine yönelmektedir, aralarından birçoğu, I950-5I'den kalma anti-komünist ilkelerini de bir kenara bırakmışlardır.

A.F.L.-C.I.O.'nun bazı özellikleri: Sendikal birliği bozmak, dağıtmak için bütün dünyada çalışmalar yürütür (Italya ve Afrika'da olduğu gibi) . C.I.S.L,'den kendi anti-sovyet tutumu yüzünden ayrılmıştır.

2-Güney Amerika

Sendikal hareket çok eskiye dayanır., ve çok etkindir. Bütün ülkelerde sendikal faaliyetler son derece yoğundur.

A.B.D.'ye ekonomik bağımlılık kıtanın bu bölümü üzerinde hala önemli bir rol oynamaktadır. Ancak, birçok ülkenin de kendini bu boyunduruktan kurtarma yoluna gittiğini görmek gerekir: Şili (II.9. 1973'den önce), Peru, Panama; ve Küba'daki sosyalist zafer.

Kıta'da hızlı bir sendikalaşma görüyoruz. 45 milyon emekçiden I5 milyonu sendikalaşmış durumda.

Sendikal faaliyeti iki örgüt yürütüyor:

CPUSTAL- F.S.M.'e bağlı sendikaları toplamaktadır. Şili ve Uruguay'daki birleşmiş sendikaları ve bazı mesleki sendikaları içine alır.

C.L.A.T.-C.M.T.'nin bölgesel Orgütü

Bunlara karşı, A.F.L.-C.I.O.'nun egemen olduğu O.R.I.T. (C.I.S.L.'nin bölgesel örgütü) faaliyet göstermektedir.

TÜSTAV TÜRKİYE SOSYAL TARİH ARAŞTIRMA VAKFI

CPUSTAL ve CLAT sık sık ortak eylemler düzenlemektedirler.

CPUSTAL, Güney Amerika'da belli bir ölçüye kadar kök salmış olan F.S.M. ile ortak çalışmaktadır.

-Özel durum:

-Şili'de CUT
-Uruguay'da CNT
-Kolimbiya'da Birlik Komitesi
-Arjantin'de peronist eğilimli CGT
-Meksika'da rejimi destekleyen CGT

Kanlı bir diktatörlüğün hüküm sürdüğü Şişi, Brezilya, Nikaragua, Guatemala, Paraguay, Haiti, St. Dominik, ve Uruguay'da sendika militanları sık sık takibe uğramakta, çoğu kez de öldürülmektedir.

II- /ASYA ve AVUSTRALYA/

Bu bölge üç büyük bölüme ayrılır:

I-S.S.C.B.'nin Asya'daki toprakları ve Çin'in kendine özgü ağırlığıyla, sosyalist ülkeler

2-Kapitalist ülkeler, Japon kapitalizminin özel yeri

3-Hindistan'ın önemli bir yer tuttuğu, bağımsızlığına yeni kavuşmuş ülkeler

Kapitalist ülkelerde, özellikle bağımsızlığına yeni kavuşan ülkelerde, sendikal hareket mesleki, yerel, ya da işyeri planında çok bölünmüştür.

A) JAPONYA

Elde edilen brüt ulusal ürün açısından, A,B,D, ve S.S.C.B.'nden sonra dünyada üçüncü gelmektedir.

Bu ülke, paternalizm ilkelerinin yürürlükye olduğu aile karakterini taşıyan orta ticaret ve endüstri sektörünün de varlığıyla üretimin çok yoğunlaştığı ileri düzeyde endüstrileşmiş bir ülkedir.

Ücretliler, 50milyonluk çalışan nüfusun 35 milyonunu oluşturmaktadır.

Üç büyük sendikal merkez vardır:

a)SOHYO : 4 300 000 üyesi vardır. Sosyalist Partiye bağlıdır, ancak içinde her türlü eğilim bulunmaktadır.

TÜSTAV TÜRKİYE SOSYAL TARİH ARAŞTIRMA VAKFI

-Uluslararası planda, bağlı olmamasına rağmen, F.S.M. ile çalışmaktadır.

b) CHURITSOROREN : I 300 000 üyesi vardır. Pratikte SOHYO ile eylembirliği yapmaktadır.

c)DOMEI : 2 200 000 üyzsi vardır. C.I.S.L.'ye üyedir. I964'de, SOHYO'dan sağ eğilimli elemanların ayrılmasıyla kurulmuştur, Demokratik Sosyalizm Partisi'ne bağlıdır.

Daha az önemde örgütler:
-SHINSANBETSU : Gerici bir özü vardır. I00 000 üyesi bulunmaktadır.

-Japon Metalürjistler Konseyi : A.B.D.'nin A.F.L.-C.I.O.'ya bağlıdır. SOHYO ve DOMEI'ye üye I00 000 emekçiyi etkileyen mesleki bir örgüttür.

-Bazı küçük atelye sendikaları da vardır.
-Emekçilerden 25 milyonm sendikasızdır.

TÜRKİYE SOSYAL TARİH ARAŞTIRMA VAKFI TÜSTAV ARŞİVİ

Yarı sürekli nitelikte çok sayıda işçi mücadelesi görülmektedir.

Özelliği : Bahar aylarında devlet sektörü ve kamu hizmetlerinde grev hakkı için mücadeleler.

b)HİNDİSTAN

520 000 000 nüfusuyla büyük bir ülkedir. Tarımdışı 30 milyon emekçi bulunmaktadır. İşsiz sayısı çoktur.

Beş büyük kapitalist aile, ulusal ekonomiye egemendir. Yabancı sermanin varlığı güçlüdür.

Üç esas ulusal merkez vardır.

I-AITUC : 2 milyon üyesi vardır. F.S.M.'e üyedir
-Troçkist, ve diğer unsurların bölücülük çabaları yoğundur
-Diğer iki sendikal merkezle eylembirliğini uygulamaktadır

2-INTUC.: 2 200 000 üyesi vardır. C.I.S.L.'e öyedir. Kongre Partisi ile ilişkilidir.

3-H.M.S. : I 000 000 üyesi vardır. C.I.S.L. ile bağları sürdürmektedir.

Ayrıca bu üç merkeze bağlı olmayan çok sayıda meslek sendikası da bu

IO milyon kadar emekçi sendikalıdır.

Mücadeleler çok sayıda ve önemlidir. Grevler uzun sürer ve genellikle zor şartlar altında yürüyülür.

C) DİĞER ÜLKELER:

a)İndonezya: C.I.S.L. , ordunun da rızasıyla, sendikal hareketi tutmak istemektedir.

b)İran ve Pakistan: Sendikalar yasaklanmıştır.

c)Siri Lanka: 2 milyon sendikalı 7 merkezde bölünmüştür.

d)Malezya, Birmanya, Filipinler, Singapur: Sendikal hareket örgütlü ancak bölünmüştür.

D) Avustralya ve Okyanusya

A) Avustralya: Nüfusun çoğunluğu Britanyalı olduğu için sendikalar çok eskiye dayanır.

ACTUC: C.I.S.L,üyesidir, ve Büyük Britanya'nın T.U.C.'un özelliklerini taşır. Tek sendikal merkezdir.

Pek çok grev olmaktadır.

Sendikalar denizciler ve diğer ilericiler tarafından yönetilmektedir.

B) Yeni Zelanda:Durum Avustralya'dakine benzer, Yeni Zelanda Sendikalar Federasyonu, C.I.S.L.'ye üyedir, ve emekçilerin % 80 ini toplar.

C) Okyanusya adaları:Sendikalaşma azdır.

-Yeni Kaledonya Çoğunluğu nikel işçilerinden oluşan 5 000 üyeli Otonom Sendikalar Birliği F.S.M. üyesidir.

E) AFRİKA VE ORTA DOĞU

Afrika: Emekçiler nüfusun % 7 sini, çalışan nüfusun % 20 sini oluşturur.

Emekçiler Güney Afrika, Mısır Arap Cumhuriyeti, Nijerya'da Güneydoğu Zaire'de yoğundur.

Çad gibi diğer uluslarda işçiler çalışan nüfusun % I,5 unu oluşturur.

Sendikal durum:

-Kıta sık sık da ulusal planda dağınıklık. Örneğin, Yukarı Volta'da 30 000 ücretli için 4 "ulusal" merkez vardır.

-Sendikalar tek merkezde toplanma eğilimi göstermektedir. Tunus, Cezayir, Moritanya, Senegal, Gine, Togo, Kamerun, Zaire, Tanzanya, Mısır Arap Cumhuriyeti'nde olduğu gibi.

Sendikall bağımsızlık için bir çok ülkede mücadele verilmektedir.

5 milyon sendikalıyı toplayan sendikal hareket, aşağıda görüldüğü biçimde ortaya çıkmaktadır:

I-USPA : 2 500 000 üyesiyle aşağı yukarı 20 ulusal merkezi bünyesinde toplar. Anti emperyalist nitelikli kıta çapındaki tek sendikal merkezdir. F.S.M. ile işbirliği yapmaktadır. Bir F.S.M.-U.S.P.A. komitesi vardır.

2-CSA : USPA'ya karşı I962'de kuruldu. Üye olmadan C.I.S.L. ve A.F.L.

TÜSTAV TÜRKİYE SOSYAL TARİH ARAŞTIRMA VAKFI

3) UPTC : C.M.T.'nin Afrika kolu. C.S.A. ile işbirliği halinde çalışır.

4) OUSA : O.U.A. (Afrika Devletleri Örgütü) baskısıyla son zamanlarda kuruldu.

5)Ayrıca birçek ülkede, ulusal planda bağımsız sendikalar da mevcuttur. (Örneğin Dahomey'de I5 bağımsız mesleki sendika vardır.)

O.U.S.A.'nın kurulması Afrika sendikal hareketinde büyük bir karışıklık yarattı. USPA-OUSA yakınlaşması için çalışmalar sürüyor.

Afrika'da bazı sendikal merkezler F.S.M.'e üyedirler. Kongo, Brazavil, Dahomey, Madagaskar, Sudan Sendikalar Federasyonu (gizli) , Reünyon C.G.T.'sinde olduğu gibi.

F.S.M. Afrika sendikalarına, özellikle sendikal kadroların yetişmesi için önemli yardımlarda bulunmaktadır.

Orta Doğu: Sendikal hareket her ülkede merkezi bir biçimde örgütlenmiştir

C.I.S.A. : Sendikal faaliyetin ölüm ile cezalandırıldığı Suudi Arabistan ve Yemen hariç olmak üzere Arap ülkelerinin sendikalarını toplamıştır.

C.I.S.A.'nın aşağı yukarı 6 milyon üyesi vardır. Faaliyetleri önemli ölçüde siyasal nitelik taşır. C.G.T. Arap sendikalarının tümüyle iyi ilişkiler kurmuştur. FSM-CISA bağlılık komitesi vardır.

Israil : Tek sendikal merkez olan Histadrout emekçilerin % 85 ini, yani I 500 000 kişiyi örgütlemiştir. C.I.S.L. üyesidir. Israil'de önemli işyerlerinin sahibidir, bir de bankası vardır. İsrail devletinin ilhakçı siyasetini destekler. A.F.L.-C.I.O'dan önemli miktarda yardım görmektedir.

TÜRKİYE SOSYAL TARİH ARAŞTIRMA VAKFI

Uluslararası Sendikalar Örgütü ve Kuruluş Konuşması (I)

I898'de Enternasyonal'in niteliği üzerine düşünşrken F. ENGELS şöyle yazıyordu: "Avrupa işçi sınıfı yönetici sınıfların gücüne karşı bir saldırı için yeterince kuvvet toplayınca Uluslararası İşçi Örgütünü kurdu. Amacı, Avrupa ve Amerika'daki, mücadeleyi yürütebilecek güçteki bütün emekçileri tek ve büyük bir orduda toparlamaktı..Ona, ne İngiliz trade-unionculuğuna, ne Fransız, Belçika, İtalyan ve İspanyol Proudhon'cularına, ne de Alman Lassale'cılarına kapıları kapatmayacak bir program gerekmekteydi." Sonunda bu manifesto 2I-27 Ekim I864'de Karl MARX tarafından kaleme alındı. Bu manifesto, Uluslararası İşçi Örgütü'nün Kuruluş Konuşması adını alır.

Bu metinden birkaç öz düşünceyi ele alalım. Burada, I850'den beri endüstri ve ticarette inkar edilmez bir gelişme olduğu halde işçi sınıfının sefaletinin arttığı gözlenmekte. İşçilerin mücadelesi de bu şartlar altında gelişiyor. I848'deki yenilgilerden kaynaklanan yanılgıların üstesinden gelmek gerekmekteydi: özellikle hayat şartlarına bakarak okyanusun öbür kıyısından gelenleri "emeğin oğulları arasında en ileri olanlar" addetme yanılgısının.

Buna rağmen, Kuruluş Konuşması'nın da üzerinde önemle durduğu bir zafer kazanılmıştı: İngiltere'de çalışma gününün yasal olarak I0 saate indirilmesi. İşçi sınıfının gündelik mücadelesi sorunları, Enternasyonal'in en önemli sorunlarından birini teşkil etmekteydi.I865 Haziran'ında, Ücret Fiyat ve Kar'da MARX o günden beri sık sık kullanılan şu formülü geliştirmedi mi? : "Eğer işçi sınıfı sermayeyle gündelik mücadeleden kaçınırsa,daha geniş boyutlarda şu ya da bu harekete girmekten de geri duracaktır " (2)

Konuşmanın ana fikri A.I.T.'nin Tüzüğü girişinde de özetlenmiştir:

I- "İşçi sınıfının kurtuluşu onun kendi eseri olmalıdır."

2- Proletarya, bir sınıfın üzerine bir başka sınıfı egemen kılmak için değil, "sınıflı düzenin ortadan kaldırılması için savaşmaktadır."

3-"Emekçilerin, üretim araçlarını ellerinde bulunduranlara ekonomik olarak tabi bulunması, bütün kölelik biçimlerinin : toplumsal sefalet, düşüncelerin boyunduruk altına girmesi, ve siyasal bağımlılığın temel nedenidir."

4-İşçi sınıfının ekonomik kurtuluşu, bütün siyasi hareketin yönelmesi gereken büyük hedeftir.

Sendikalar Üzerine Karar (I866)

A.I.T. ayni biçimde, sendikaların rolünün modern bir tanımı değerini taşır. Sendikalar sorunu, I866'lardan A.I.T.'nin Cenevre'deki Kongresine kadar tartışıldı. Kabul edilen kararı Karl Marx kaleme almıştı. Ara-

---

(I) Uluslararası İşçi Örgütü (A.I.T.)-I864'de kuruldu. I. Enternasyonal olarak da tanınır. Yalnızca bir sendikalar Enternasyonali değildi, çünkü sendikalarla birlikte, sosyalist siyasi örgütlerin ve işçi kooperatiflerinin temsilcilerini de toplamaktaydı. Buna rağmen A.I.T. sendikaların rolünün araştırılmasına büyük önem verdi.

(2) MARX'ın Uluslararası İşçi Örgütü'nün iki oturumu boyunca yaptığı açıklamadan sözediyor.

TÜSTAV TÜRKİYE SOSYAL TARİH ARAŞTIRMA VAKFI

dan bir yüzyıldan fazla bir zaman geçmesine rağmen, karar hala yolgösterici bir belgedir. (3)

A) Geçmişleri : Sermaye, konsantre sosyal güçtür, işçinin işgücünden başka bir mülkiyeti yoktur. Dolayısıyla, sermaye ve emek arasındaki sözleşme, asla adil şartlar altında yapılmaz; maddi varlık ve üretim araçlarının mülkiyetinin karşısına yaşayan (canlı) üretimci güçleri koyan bir toplum anlamında da yapılmaz.

İşçilerin tek sosyal güçleri, sayılarıdır; buna karşılık, sayılarının gücü de dağınıklıklarıyla kırılmaktadır. İşçilerin dağınıklığına, aralarındaki kaçınılmaz rekabet sebep olmaktadır. Sendikalar, işçilerin işte bu rekabetlerini ortadan kaldırmak, ya da en azından azaltmak, kendilerini basit birer esir durumundan biraz daha yüksekte tutan çalışma koşullarını kırmak için kendiliğinden yaratılmıştır.

Yakın edefin gündelik talepler, sermayenin sürekli saldırılarına karşı savunma araçları , kısaca ücret ve çalışma süresi sorunlar olması bu yüzdendir. Sendikaların bu faaliyetleri yalnızca haklı değil, gereklidir de.

Şimdiki üretim biçimi varlığını sürdürdükçe, onlardan vazgeçmek, düşünülemez. Aksine, daha fazla sendika kurarak ve bunları bütün ülkelerde birleştirerek genelleştirmek gereklidir.

Öte yandan, sendikalar, Ortaçağda belediye ve komünlerin burjuvazi için olduğu gibi, bugün, farkında olunmadan işçi sınıfının örgütlenme ocakları haline gelmiştir. Sendikalar, emekle sermaye arasındaki gündelik çekişmeler için ne kadar gerekliyse, bizzat ücretli emek sisteminin ortadan kalkması için, bu süreci hızlandıracak aygıtlar olarak büsbütün önemlidirler.

B) Şimdiki Durumları : Buraya kadar, sendikalar sermayeye karşı yerel ve yakın mücadeleye fazla önem verdiler. Henüz ücretli kölelik sistemine ve bugünkü üretim tarzına karşı olan güçlerinin önemini tam kavrayamadılar. Bu yüzdendir ki, genel toplumsal ve siyasal hareketin fazlaca dışında kaldılar.

C) Geleekleri : İlk eldeki amaçlarının dışında, sendikaların tam kurtuluş için işçi sınıfının örgütlenme yuvaları olarak daha bilinçli bir biçamde hareket etmeyi öğrenmeleri gerekmektedir. Bu amaca yönelik sosyal ve siyasal hareketin bütününü desteklemeleri gerekiyor. Kendilerini birer öncü, ve işçi sınıfı biliminin birer temsilcisi olarak görüp bu yönde hareket etmekle, hala sendikaların dışında kalan unsurları kendilerine çekmeyi başaracaklardır, En düşük ücretli işçi kesimlerinin, örneğin son derece elverişsiz koşulların dirençlerini önemli ölçüde kırdığı tarım işçilerinin çıkarlarına titizlikle sahip çıkmalıdırlar. Çabalarını, bencilce olmak bir yana, harap düşmüş kitlelerin kurtuluşu yolunda sarfettiklerini bütün dünya görmelidir."

I866 belgesinin günümüzün sendika militanları için önemini kısaca özetleyelim:

I-Sendikalar, işçi sınıfının örgütlenişinin merkezleridir. Onlar olmadan, işçi tecrit durumundadir, ve daha başından kapitalist sömürüye karşı yürütmesi gereken gündelik mücadelede yenilmiştir.

2-Sendikalar, genellikle daha iyi eğitilmiş olduklarından örgütlenmenin anlamını en çabuk kavrayan , en iyi durumdaki işçilerin yanında, en düşük ücretli işçi kitlelerine de yönelmelidirler. Bu da zorunlu olarak sendikal örgütün kitle karakterini getirir.

---

(3) Bu karar, esas olarak, işçi hareketinin siyasete karşı kayıtsızlığını savunan PROUDHON'un tezlerini çürütmekteydi.

TÜSTAV TÜRKİYE SOSYAL TARİH ARAŞTIRMA VAKFI

C.G.T.'NİN ULUSLARARASI SENDİKAL DAYANIŞMASI

C.G.T. 38. Kongresinde kabul edilen belgeden.

Aynı temel gerçekliklerle karşı karşıya kalan kapitalist ülkelerin emekçileri, ülkelerinin somut şartları içinde mücadelelerini yükselterek taleplerine, eylem biçimlerine, perspektiflerine uyan eylembirliğini oluşturuyorlar.

Bu mücadeleler, yeni bir boyuta ulaşmakta.

Gerçekte, her ülkenin tarihi ve somut koşullarına bağlı olarak, bilinçlenme düzeylerindeki farklılıklara rağmen, sınıf mücadelesi kavrayışı günlük deneylerin ışığında ilerliyor.

....Uluslararası tekellere karşı bilgi alışverişini, somut girişimleri arttırarak , çokuluslu şirketlerin işyerlerinde ortak eylemin örgütlenişine özel bir önem vererek kapitalist ülkelerin emekçilerinin birlik içindeki eyleminin gelişmesine yardımcı oluyor.

...Uluslararası faaliyetin bütünlüğü içinde, C.G.T. sınıf anlayışından ve uluslararası dayanışma geleneğinden yola çıkıyor.

Bunun içindir ki, dünya sendikal hareketinde belirleyici ve yeri doldurulmaz bir rol oynayan F.S.M.'in güçlenme ve gelişmesine bütünüyle katılıyor.

F.S.M.'in varlığı, verimli faaliyeti, girişimleri bütün dünya emekçilerinin emperyalizm ve uluslararası tekellere karşı ortak eylemlerinde kaydedilen ilerlemede belirleyici faktörler oldular.

Bağlı örgütlerinin tam otonomileri içinde demokratikçe çalışan bağımsız bir sınıf ve kitle örgütü olarak, uluslararası birliklerin yüksek mesleki yeterlilik düzeyine gelmelerinde başlıca itici güç rolünü oynayan F.S.M., dünya sendikal hareketinin birleştirilmesi boyutunda, sendikaların ortak eylemine vargücüyle katkıda bulunuyor.

...C.M.T. ve C.I.S.L.'e bağlı pekçok örgütle eylembirliğini geliştirmesi, F.S.M.'in birlik yolundaki hedef ve somut g2r2ş2mlerinin değerini gösterir.

F.S.M.'in güçlenmesi, etkinliğini arttırması, sınıf temelindeki birleştirici faaliyetlerinin gelişmesibütün dünya emekçilerinin ilerleyişi ve başarısı için gerekli koşullardır.

C.G.T., F.S.M. bünyesindeki faaliyetini sürdürmeyi ve geliştirmeyi, F.S.M.' e bağlı bütün Örgütlerle ilişkilerini sıklaştırmayı hedeflemektedir.

TÜSTAV TÜRKİYE SOSYAL TARİH ARAŞTIRMA VAKFI

3- Sendika, uğraşını yalnızca ekonomik mücadeleyle sınırlayamaz, ekonomi ve siyaset birbirleriyle sıkıca bağlıdır. İşçiler bilincinde olmasalar bile, ekonomik hedefler için verilen bütün mücadeleler, genelde siyasal bir karakter taşırlar. Bu mücadele, işçiler onun sıyasal karakterinin bilincine vardıklarında daha büyük bir etkinlik kazanır. Dolayısıyla, sendikalar, kendi hedeflerini gözden kaçırmadan, proletaryanın tam kurtuluşuna yönelik siyasal ve sosyal hareketten soyutlanamaz.

Sendikaların büyük tarihsel görevleri böylece belirlenmişti. Uluslararası İşçi Örgütü'nün bir önemi de budur.

Jean BRUHART'ın A.I.T.'nin 100. yıldönümü dolayısıyla 1964'de C.L.E.O. tarafından yayınlanan "Birinci Enternasyonal ve Sendikalar" adlı plaketinden.

TÜSTAV
TÜRKİYE SOSYAL TARİH ARAŞTIRMA VAKFI

BÖLGESEL SENDİKAL ÖRGÜTLER

TÜSTAV
TÜRKİYE SOSYAL TARİH ARAŞTIRMA VAKFI

ULUSLARARASI SENDİKAL HAREKET

Georges SEGUY'in 1973 Ekim ayında Varna Konferansına sundugu raporundan;

BİRLIK VAZGEÇILMEZ BİR DEGER TAŞIR.

...Buna ragmen Batı Avrupa sendikaları doğru bir sendikal işbirlini ve ortak eylem olmadan emekçilerin yararına çözümlenemeyecek, Avrupa çapında birçok büyük sorunla karşı karşıyadır.

Emek sömürüsünün en şiddetli metodlarını kullanan, hükmedici kollarını bütün Batı Avrupa'ya yayan çokuluslu şirketleri düşünüyoruz.

Şili'nin sahne olduğu acı olaylar, bu dev ekonomik ve mali güçlerin yayılışının ne denli tehlikeli ve zararlı olduğunu göstermektedir.

Ücretlilerin alımgüçleri ve sosyal ödentilerine en ağır tehditlerden biri olan enflasyonu, para krizinin hayat ve çalışma şartlarını etkileyişini düşünüyoruz.

İşsizliği, Avrupa'dakı serbest işçi göçünün, yabancı işçilerin yarattığı sorunları düşünüyoruz.

Üretime yeni tekniklerin girmesi ve otomasyonla ilişkili olarak çalışma koşullarını, mesleki eğitimi ve sonrasını düşünüyoruz.

Çevre sorunlarını düşünüyoruz.

Nihayet, A.E.T.'yi, emekçileri ilgilendiren yönlerini, özellikle hükümetler arası görüşmelerde gündemde olan değişik sosyal rejimlerdeki ülkelerin yakınlaşmasını düşünüyoruz.

Patronların ve hükümetlerin ayırımcı tedbirleri yüzünden uzun süredir A.E.T. kurumlarından ayrı tutulan C.G.T. ve C.G.I.L. (İtalyan Genel İş Konfederasyonu) bugün hala oradakı yerlerini almaktadırlar. Ama, orada, onlara göre kendi yapılarına yabancı olan haklı gösterilmez bir anormalliği, emekçilerin çıkarlarını savunuyorlar.

Buna rağmen, bazı sendikal örgütlerin Fransa ve İtalya'nın iki merkezi sendikal örgütüne karşı sekterce ve dar bir tutumda israr ettikleri doğrudur.

C.G.T. ve C.G.I.L.'in Brüksel'de sürekli bir komite oluşturarak Batı Avrupa'daki çalışmalarını koordine bir biçimde yürütmeye karar vermelerinden bu yana sekiz yıl geçti.

Bu girişimleri ve sürekli komitelerinin faalıyetleri meyvalarını veriyor.

Avrupa'daki sendikal ilişkileri olumlu bir yönde gelişti. A.E.T.'nin ekonomik ve Sosyal Komitesi'nde, ve O.I.T. (Uluslararası Çalışma Örgütü) deki temsilcileri, ana engelleri aşmada önemli bir katkıda bulundular.

Ancak, esas görev henüz yerine getirilmedi: ulusal ve uluslararası örgüt üyeliğine bakılmadan, ve ayırım yapılmaksızın Avrupa'daki sendikal eylembirliğini gerçekleştirmenin temelleri, biçimleri henüz araştırılmadı, tanımlanmadı.

TÜSTAV TÜRKİYE SOSYAL TARİH ARAŞTIRMA VAKFI

Bu öyle havadan bir fikir değil; emekçilerin, kapitalist Avrupa'nın ekonomik ve sosyal gerçeklıklerinden dolayı gittikçe daha şiddetli bir biçimde duydukları, duyacakları bir gereksinme.

GELİŞME

Batı Avrupa'nın bütün sendikal yöneticileri, ister istemez bu gerçekliği hesaba katmalıdırlar.

Şimdiden metalürji, kimya, grafik sanatlar ve ulaşımdaki gibi mesleki planda sendikal eylemin koordinasyonu yolunda çok olumlu ortak girişimler oldu.

F.S.M. (Dünya Sendıkalar Federasyonu)'ın U.I.S.'lerinin, bu yoldaki girişimlerini sürdürmelerini dileriz.

C.I.S.L. (Uluslararası Hür Sendikalar Konfederasyonu) na üye merkezi Avrupa sendikalarının bir Avrupa Sendıkalar Konfederasyonu (C.E.S.) oluşturması da bu tür düşüncelere dayanmaktadır.

Bu yeni konfederasyonun kurucusu örgütlerin çoğunluğu, bu kuruluşu faşizmin süregeldiği ülkelerin resmi sendikaları hariç Batı Avrupa'nın bütün merkezi sendikal örgütlerine açık geniş bir sendikalar topluluğuna temel yapmak amacındaydılar.

Bu kuruluşun bütün Avrupa sendıkalarının toplanması için bir temel olma olanağının üzerinde duran C.E.S. Başkanı Victor Feather'ın duygularını paylaşıyoruz.

Bu tutumda, bizim de duyarlı olduğumuz, içten bir ortak istek var.

Kuşkusuz, bu topluluğa ilgi duyan bütün örgütlerin bu konuları bütün açılarıyla: biçim, tüzük, program... ele almaları, tartışmaları çok daha normal, çok daha demokratık olurdu.

Fakat iyi bir işi gerçekleştirmek için asla geç değildır; C.E.S. Avrupa emekçilerinin ortak taleplerini somutlaştırmak istiyorsa, bütün bağlı örgütlerin, durumu bütün açıklığıyla bilerek karar vermeleri gerekmektedir.

C.E.S.'e katılma düşüncesini ileri sürerken, C.G.T. ve C.G.I.L., koşulları tartışmayı teklif ettiler.

Her iki sendika da, uluslararası örgütlere bağlılıklarında özgürce seçme hakkını korumak istemektedirler. Bağımsızlıklarını ve özgür karar verme haklarını korumayı, hiçbir baskıya tabi olmamayı, ve tüzükle belirlenmiş yönetim örgütlerinde temsil edilmeyi önşart kabul ediyorlar.

Bu anlayış içinde, Konfederasyon programının bütün bağlı örgütler tarafından kabul edilir bir nitelikte, yani gerçekten ortak olması üzerinde pe.inen bir anlaşmaya varılmalıdır.

Bu sorunlar üzerinde C.E.S. bürosu ve CGT-CGIL sürekli komitesi arasında yapıcı görüşmeler başlıyabilir.

Ne C.G.I.L.'in, ne de C.G.T.'nin bu Avrupa Konfederasyonu'nda bir yer kapmak gibi bir emelleri yok; her iki örgüt de, daima sürdürdükleri birlik anlayışı içinde, Batı Avrupa emekçilerinin çıkarları hizmetinde daha etkili olacak bir sendikal eylemi yürütmede katkıda bulunmak istiyorlar.

Fransa ve İtalya'nın en önemli iki sendikal örgütüne karşı yürütülmeye çalışılan bu tecrit siyaseti, soğuk savaşın kalıntılarından başka birşey değildir. Fransa ve İtalya'daki sendikal hareket gerçekliğini hesaba katmadan Batı Avrupa sendikal eylemini daha güçlü kılmak istemenin içten olduğu ispatlanamaz.

TÜSTAV TÜRKİYE SOSYAL TARİH ARAŞTIRMA VAKFI

BİRLİK VE FARKLILIK

Aynı biçimde, Batı Avrupa'nın bütün sendikalarına bir tek sendikal hareket anlayışını kabul ettirmeye çalışmak da gerçekçilik olmayacaktır. Kimse, kıtamızın batısındaki sendikal hareketin temsilciliğini tekelinde tuttuğunu iddia edemez.

Varolan bütün akımlar, ilkelerinden fedakarlık etmeden işbirliği içinde hareket edebilmelilerdir. Batı Avrupa emekçilerinin, kendilerini temsil eden bütün merkezi sendikal örgütleri ortak bir eylem platformunda birleştirebilecek yeterince ortak çıkar ve talebi vardır.

Anlayış farklılıkları veya değişik görüşler konusunda daima yapıcı bir biçimde tartışmak mümkündür. Bizi ilgilendirdiği kadarıyla, diyaloglardan, görüşlerin çatışmasından korkmuyoruz. Düşüncelerimize, ve onların ikna gücüne güveniyoruz.

Bizimle tartışmayı kabul eden herkes, karşısına içten, hoşgörülü, dürüst tartışmacılar, bütün yakınlaşma girişimlerine açık, sendikal hareketin bütününde eski anlaşmazlıkların üstesinden gelecek bir anlayış ve güven havası yaratmaya gönüllü sendikacılar bulacaklar.

Biz, Avrupa sendikal hareketinin bir parçasını teşkil ediyoruz. Görevimizi tam olarak yerine getirmeyi, görüşlerimizi açıkça belirtmeyi hedefliyoruz.

Geleceğin, reformist olarak tanınan sendikacılığın sınıf uzlaşmacı düşüncelerine ait olduğuna inanmıyoruz.

Onun (geleceğin) yönünü ve eylemini sınıflar mücadelesi gerçekliği üzerine pturtmuş, ancak kapitalizmden sosyalizme geçmeden önce yapılabilecek ekonomik ve sosyal reformlar için de mücadeleyi elden bırakmayan sendikacılığa ait olduğunu içtenlikle savunuyoruz.

Bu yüzdedir ki, Batı Avrupa için ekonomik, politik, ve sendikal bir statüko tezinin, asla onaylamayacağımız gerici bir kavram olduğunu söylüyoruz.

AVRUPA'NIN İLERİCİ GELECEĞİ

Herşey değişiyor, gelişiyor, herşey bir değişim içinde. Hiçbirşey hareketsiz durmuyor, herşey dönüşüm içinde.

Ekonomik planda,enflasyon, para krizi, rekabet kapitalist Avrupa'nın duru-

TÜSTAV TÜRKİYE SOSYAL TARİH ARAŞTIRMA VAKFI

munu tayin ediyor, kapitalist sistemin bütün bu bozuklukları emekçileri olumsuz yönde etkiliyor.

Kendimizi, şimdiki büyük endüstriyel ve mali güçlerin yönetiminde olduğu haliyle Ortak Pazar'ın içinde kabul etmiyoruz. Topluluğun çrgütlerinde yer almamız, onun içeriğini, anlamını kabul ettiğimiz anlamına gelmez.

Avrupa'yı savunuyoruz, ancak büyük sermayenin değil, emekçilerin Avrupa'sıdır. Halkların çıkarları ve her ülkenin bağımsızlığı temellerinde kurulmuş bir Avrupa işbölümü için çalışıyoruz. İşte bu yüzden, A.E.T. kurumlarını düzeltmek, demokratlaştırmak, bu kuruluşlarda emekçilerin yer ve rollerini güçlendirmek istiyoruz.

Siyasal planda, genel anlamıyla Batı Avrupa'nın sola kaydığı inkar edilmez bir gerçek. Bunu birçok ülkedeki son seçimlerde gördük; halen İtalyan işçi sınıfının ve diğer demokratik güçlerin mücadelesinde görüyor, Fransa'da yakın bir sürede halk birliğinin çoğunluğunu sağlayarak tekellerin ekonomik ve politik egemenliğine bir son verecek, sosyalizme yolu açan ileri bir demokrasiyi kuracak Sol'un Ortak Programı'nda doğruluyoruz.

Sendikal planda, ekonomik ve siyasi olgulardan bağımsız olmayan bir bilinçlenmeye tanık oluyoruz.

Değişik ülkelerdeki emekçilerin mücadelelerinden, emekçilerin dövüşkenliğini belgeleyen, ve kimi zaman sendika yöneticilerinin iradelerini aşan sayısız grevlerden , bu sonuç çıkıyor.

İtalya'da sendikaların birleşmesine yeni ufuklar açan gelişmeler, Fransa'da CGT ve CFDT (Fransız İş Konfederasyonu -ç.n.) 'nin eylembirliği ve sosyalizm üzerine tartışmaları, CISL ve CMT' ye bağlı merkezi sendikaların açık bir antikapitalist tutum almaları, reformist yanılgıların gerilediğinin, ve sınıf düşüncesinin , ilerici düşüncelerin Batı Avrupa işçi dünyasında yayıldığının açık birer kanıtıdır.

İşçi ve öğrenci gençliğin, tanık olduğumuz bu evrimi n hızlanmasında rol oynayacak karakterdeki hareketleri üzerinde de ayrıca durmak gerekir.

Bu bilinçlenmeyi, üretimdeki sayıları ve toplumsal hayattaki rolleri giderek artmakta olan ücretli kadınlardan, yabancı emekçilerden, ve çıkar ve geleceklerinin işçi sınıfının mücadelesine bağlı olduğunu giderek daha iyi kavrayan mühendis, memur ve teknisyenlerin artan sayılarla sendikalaşmalarından da izleyebiliriz.

Bütün bu noktalar, tarih rüzgarının Batı Avrupa'yı, tutuculuğa değil, sosyal ilerlemeye, demokrasiye, sosyalizme doğru ittiğini göstermektedir.

TÜSTAV
TÜRKİYE SOSYAL TARİH ARAŞTIRMA VAKFI

Bu yüzden de, ne Avrupa'daki duruma bir anlam veremeyenlere, ne de kapitalizmin sürekliliğini savunanlara dikkat etmiyoruz.

AVRUPA'DA SENDİKAL BİRLİK İÇİN

Sendikal eylemin kapitalizm ve sosyalizm koşullarında uygulanmasına göre değişik karakter taşıyacağını, sendikal hareketin biçimlerinin bu objektif gerçekliği hesaba katması gerektiğini biliyoruz, ancak, aynı biçimde Avrupa emekçilerini ikiye ayıracak, aralarına duvarlar çekecek bir doğu-batı sendikacılığı uçurumu açmayı da asla savunmuyoruz.

Eğer, düşündüğümüz gibi, Avrupa'nın ekonomik geleceğinin bütün kıta gözönünde bulundurulmadan kavranılamayacağı doğruysa, bu sendikal geleceği için de sözkonusudur.

Sosyal rejimlerdeki değişikliklere bağlı olarak özgür eylem biçimleri oluşturmakla birlikte, Avrupa emekçilerinin savunulacak birçok ortak çıkarı var. Özellikle ortak güvenlik, barış, sendikal planda mutlaka arttırılması gereken bilgi değiştokuşu gibi konularda...

Ayrıca, hepimizin savunduğu uluslararası işçi sınıfı dayanışması, ne ulusal sınırlarla, ne de bloklarla sınırlandırılabilir. Anti-emperyalist savaşta, gücüne Vıyetnam savaşında tanık olduğumuz, halen Şili emekçileri, halkı için, arap emekçileri ve halkının haklı davaları için yürüttüğümüz büyük uluslararası işçi sınıfı dayanışması kampanyalarında, bütün Avrupa'lı emekçilerin, çaba ve girişimlerini ortaklaşa kılmak istemeleri normaldir. Bu isteği karşılamak, sendikalara düşer.

İstisnasız, Avrupa'daki bütün sendikal örgütlerin ikil veya toplu sendikal ilişkilerini arttırmalarını bu yüzden istiyoruz, isteyeceğiz.

Avrupa'da varolan bütün merkezi sendikaları biraraya getiren bir Avrupa Sendikal konferansının, bütün ülkelerdeki emekçilerin özlediği yakınlaşmaların sağlanmasında önemli katkılarda bulunacağını düşünmekte israr ediyoruz.

O.I.T.'nin gelecek bölgesel Avrupa konferansında, bütün Avrupa merkezi sendikalarının yöneticilerinin karşılaşması, ve Avrupa'da bir sendikal işbirliğinin boyutları üzerinde görüş alışverişinde bulunmaları dileğimizdir.

Nihayet, F.S.M. ve başka örgütlerin de ifade ettikleri, bünyesinde kıtamızın bütün emekçilerini toparlayacak tek bir sendikal merkezin kurulması koşullarının yaratılması gerektiği düşüncesini bütünüyle paylaşıyoruz.

Bu, Avrupa çapındaki sendikal hareketimizin büyük bir adımı olacak, ve bütün dünya emekçilerinin birliğine önemli bir katkıda bulunacaktır.

TÜSTAV TÜRKİYE SOSYAL TARİH ARAŞTIRMA VAKFI

Avrupa'da eylembirliğimiz için varolan büyük imkanların bilincinde olarak mücadelemizi dirençle, güvenle sürdürüyor, ve hangi koşulda olursa olsun enternasyonalist sınıf görevimizi daima gözönünde bulundurarak, diğer kıtaların emekçilerine sosyal ilerleme, özgürlük ve barış mücadelelerinde sonsuz başarılar diliyoruz.

TÜSTAV
TÜRKİYE SOSYAL TARİH ARAŞTIRMA VAKFI

C.G.T.'NİN YAPISI

TÜSTAV
TÜRKİYE SOSYAL TARİH ARAŞTIRMA VAKFI

SENDİKAL MERKEZLERİN ETKİSİ

Fransız sendikal hareketi bölünmüştür. Evet, C.G.T. bu hareket içinde önemli bir yer tutmaktadır, çünkü (son sendika seçimlerinin de doğruladığı gibi) üye sayısı ve etkisi, diğer örgütlerin bütününden daha fazladır. Ayrıca, en dinamik sendikadır, her şart altında sınıflar mücadelesi anlayışına büyük bir kararlılıkla bağlı olan tek sendikal merkezdir.

C.G.T.'nin 2 400 000 üyesi vardır. Şu sıralarda, 3 000 000 sendikalıyı hedefleyen bir üye kampanyasına girişmiştir.

Buna rağmen, diğer sendikal örgütlerin de emek dünyasında belli bir ölçüde etkileri vardır :

Fransız Demokratik İş Konfederasyonu (CFDT), CFTC'nin dönüşmesiyle I964'de kurulmuştur.
Üye sayısı 700 000 civarındadır.

Fransız Hristiyan İşçiler Konfederasyonu (CFTC), CFDT'ye geçmek istemeyen militanlarca korunmuştur.

50 000 üyesi olduğu söylenmektedir.

CGT-Force Ouvrière (İşçi Gücü) (ya da kısaca FO) I946'da kurulmuştur.

Aşağı yukarı 300 000 üyesi vardır.

CISL'e üyedir.

Kadrolar Genel Konfederasyonu (CGC) I946'da kurulmuştur.

Üye sayısı pek bilinmemektedir, ancak az etkilidir.

Ulusal Eğitim Federasyonu (FEN) I947'den önce CGT'ye bağlı olan federasyon, bu tarihten itibaren bağımsız çalışmaktadır.

Aşağı yukarı 50 000 üyesi vardır.

Emekçiler arasında belli bir ilgi gören bu örgütlerden hiçbiri, CGT gibi kararlı kitle ve sınıf tavrı içinde değildir.

Bir de dar mesleki, ve patronlarla hükümetler eliyle kurulmuş sendikalar vardır ki, bunlar açıkça sınıf işbirliğini savunurlar.

Bunlar, otonom sendikalar, bağımsız sendikalar (CGSI),ve Fransız İş Konfederasyonudur (CFT).

TÜSTAV TÜRKİYE SOSYAL TARİH ARAŞTIRMA VAKFI
TÜRKİYE SOSYAL TARİH TÜST ARŞİ VAKFI

Bunlardan CFT, özellikle, sınıf sendikalarına karşı yönetimin polisliğini yaptığı otomobil fabrikalarına yerleştirilmiştir.

Güçleri belli değildir, ancak önemsizdirler.

SİYASİ BİLİMLER ULUSAL KURUMUNUN ANKETİ

(La Vie Ouvrière'in Ocak I968, I2I9 uncu sayısında çıkmıştır)

Bu anket, Ekim I965'den Ekim I966'ya kadar yapılan sendika seçimlerinin analizi temeline oturmuştur.

ÜCRETLİLERİN BÜTÜNÜ (%)

	Özel Sektör	Millileştirilmiş Sektör	Kamu Sekt.
CGT	55,4	5I,9	39,9
CFDT	24,9	I7,3	I4,3
FO	6,8	II,2	28,8
CFTC	0,8	7,4	5,I
CGC	4,5	3,4	I.I

İŞÇİLER VE MEMURLAR (%)

	Özel Sektör	Millileştirilmiş Sektör	Kamu Sekt.
CGT	64.3	60.4	46.I
CFDT	23.İ	I7.5	I6.2
FO	6.7	I0.9	24.9
CFDC	0.6	6.5	4.2

TÜSTAV TÜRKİYE SOSYAL TARİH ARAŞTIRMA VAKFI

YÜKSEK DERECELİ MEMURLAR VE TEKNİSYENLER (%)

	Özel Sektör	Millileştirilmiş Sektör	Kamu sektörü
CGT	26.5	26.3	24.5
CFDT	34	I6.6	I6.2
FO	8.4	II.7	36.8
CFTC	I.2	II.5	4.7
CGC	2I	I6.I	4.8

SOSYAL SORUNLAR BAKANLIĞININ YAYINLADIĞI BİR İSTATİSTİKTEN

II I24 işyerinin İşyeri Komitesi seçimlerinde elde edilen sonuçlar.

	Ici	2ci	İkisi birlikte
CGT	5I.4	I8.7	44.I
CFDT	I9.4	I6.9	I8.9
FO	7.6	7.7	7.6
CFTC	2.6	2.9	2.6
CGC		24.8	5.6

TÜSTAV
TÜRKİYE SOSYAL TARİH ARAŞTIRMA VAKFI

CGT'NİN YAPISI

CGT'nin yapısı, örgütlenme planında bağımsız ve demokratik bir sınıf ve kitle örgütünün temel ilkeleri üzerine kuruludur.

Bu örgütlenme yapısı, emekçilerin hayat tarzındaki değişmeleri (iş yoğunluğu, ekip çalışması, evden uzaklık, vs,) olduğu kadar, kapitalist birikimin ve mücadele taktiklerinin de gözönünde bulundurur.

İşkolu Yapısı

Hareketin temeli işyeridir. Burası sömürünün, ve emekçilerin aynı patronlara karşı birleştikleri yeridir. Bu yönleniş, CGT'nin kitle örgütlerine yaklaşabilmek için sürekli çabalarını göstermektedir.

Yerel (kimi zaman bölgesel) planda aynı işkolunda çalışan sendikalılar, işyeri seksiyonları kanalıyla yerel(kimi zaman bölgesel) işkolu sendikasını oluştururlar.(Örneğin : Lille Maden sendikaları, Romans Deri -işçileri ç.- Federasyonu, vs...)

Aynı işkolunun bütün sendikaları, ulusal planda işkolu federasyonu olarak toplanır. (Örneğin : Metalürji Emekçileri Federasyonu, vs...)

Kimi federasyonlarda ara koordinasyon organları da bulunur.

CGT'nin onbinlerce işyeri seksiyonu, 14 000 cıvarında sendikası, ve 36 işkolu federasyonu vardır.

İşkolları arası (Mahallî) Yapı

Yerel planda, bütün işkollarının sendikal seksiyonları ve sendikaları Mahllî Birlik'i meydana getirirler (örnek : Nantes mahallî barliği, Nantes'daki bütün inşaat, Maden, Kimya, Demiryolu vs... sendikal örgütlerini kapsar).

Bölgesel planda, bütün işkollarının sendikaları ve Mahllî Birlikler Bölgesel Birliği meydana getirirler. (Örneğin Haute-Garonne Bölgesel Birliği Maden, Memur, tarım işçileri, inşaat sendikalarını ve bölgedeki bütün mahalli birlikleri kapsar)

CGT'nin 862 kadar Mahalli, 97 Bölgesel birliği vardır.

CGT'nin bu yapısı, taban örgütleri arasında çifte koordinasyon gerekliliğinden doğmuştur :işkoluna ait sorunlar için işkolu planında (sendika, federasyon). bir tek işkolunun çerçevesini aşan , ve daha sosyal bir niteliği olan sorunlar için de mahalli ve bölgesel örgütlenme.

37 inci Konfederal Kongreden beri, her yörenin Bölgesel Birlikleri, kendi aralarında bir Yöresel Komite oluşturmaktadırlar .

Yöresel komitelerin rolü, Bölgesel Birliklerin yörenin çıkarları konusundaki faaliyetlerini koordine ederek bu konudaki bütün kararları alabilmektir (Tüzüğün 22 inci maddesi).

TÜRKİYE SOSYAL TARİH ARAŞTIRMA VAKFI TÜSTAV

2I yöre vardır.

Konfederasyonun yönetim organları :

-Üç yılda bir yapılan, ve sendikaların doğrudan temsil edildiği Konfederal Kongre.

-Her ulusal federasyonu ve her Bölgesel Birliği temsil edecek biçimde oluşan Ulusal Konfederal Komite (CCN) Olağan olarak altı ayda bir toplanır.

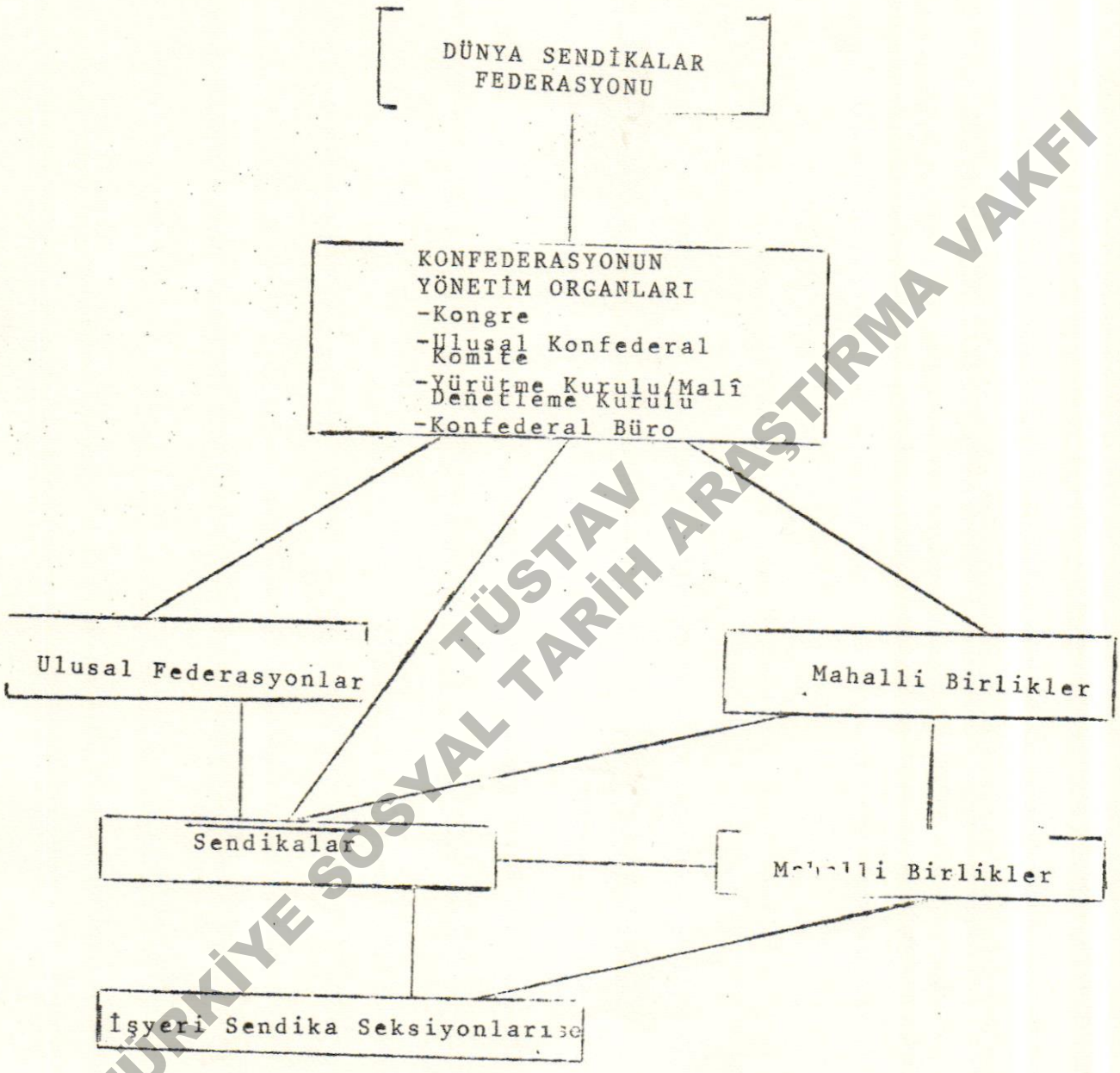
-Kongrenin seçtiği, her ay toplanan Yürütme Kurulu (CE), ve Mali Denetleme Kurulu (CCF).

-Her hafta toplanan Konfederal büro (BC) Konfederal Büro, Yürütme Kurulu'nun önerisiyle Ulusal Konfederal Komite tarafından seçilir.

CGT, uluslar arası planda çeşitli ülkelerin merkezi sendikalarını toplayan, ve böylece birlik ve uluslararası işçi dayanışmasının gereklerini cevaplandıran Dünya Sendikalar Federasyonu'na (FSM) üyedir.

TÜSTAV
TÜRKİYE SOSYAL TARİH ARAŞTIRMA VAKFI

CGT nin Yapısı

TÜSTAV
TÜRKİYE SOSYAL TARİH ARAŞTIRMA VAKFI

ÇAĞIMIZDA SOSYAL İLİŞKİLER

TÜSTAV
TÜRKİYE SOSYAL TARİH ARAŞTIRMA VAKFI

BASİT META ÜRETİMİ VE KAPİTALİST META ÜRETİMİ

Basit Meta Üretimi

Kapitalizmden önce, doğal ekonomi egemen iken üretimciler (para sağlamak için) üretimlerinin artısını kendi ihtiyaçları olanı tükettikten sonra arta kalanı satarlardı. Bu parayla da kendilerinin üretmediği gerekli metaları satın alırlardı.

Burada üretimin amacı, meta üretip satarak başka metalar almaktı.

Bu basit meta üretimi aşağıdaki formülle gösterilebilir:

M ——— P ——— M'
(meta) (para) (bir başka meta)

Basit meta üretimi biçimleri bugün hâlâ devam ediyor. Topraktan elde ettiği ürünlerin fazlasını pazarda satarak elde ettiği parayla giyim eşyası ve çeşitli gereçler alan küçük köylülerin durumu budur.

Ancak kapitalist ülkelerin hakim ekonomi biçimleri, artık basit meta üretimi değildir.

Kapitalist Meta Üretimi

Kapitalizmin gelişmesiyle, basit meta üretimi yerini bir başka üretim biçimine, kapitalist meta üretimine bıraktı.

Burada, para artık basit meta üretiminde olduğu gibi bir metaın diğeriyle değiştirilmesinde bir aracı olmaktan çıkmıştır. (M ——— P ——— M'), Para, çıkış noktası ve AMAÇtır. Bunun formülünü şöyle verebiliriz :

P ——— M ——— P'
(para) (meta) (para)

Ancak işlemin sonunda (P') başlangıcındakinden fazla (P) para olmazsa bunun bir anlamı olmaz. Bir meta alıp onu yeniden sattıktan sonra ele başta yatırılana eşit bir para geçerse bu bir işe yaramayacaktır. Bir metasatılmak için, daha pahalı satılmak için satın alınır.

Bu harekete "sermayenin genel formülü" adı verilmektedir.

Ticarette

Aklımıza gelen ilk durum, tüccarın durumudur. Gerçekten de, tüccar sonradan daha pahalıya sattığı metalar satın alır. (P ——— M ——— P') (P' P den büyüktür),

Ancak, esas biçim bu değildir. Çünkü en başta, üretimi değil yalnızca ticareti ilgilendirmektedir, (tüccarın satın aldığı metaı başkaları üretmiştir). Ve hiçbir dönüşüme uğratılmadan, (hiçbir emeğin nesnesi olmadan) satın alınan metalarda, tüccarın metayı değerine eşit bir fiyata alıp değerinden yüksek bir fiyata satmasından doğuyor gibi görünen kazancı, esasında metayı değerinin altında bir fiyatla alıp değerine eşit bir fiyata satmasından doğmaktadır.

TÜSTAV TÜRKİYE SOSYAL TARİH ARAŞTIRMA VAKFI

TÜRKİYE SOSYAL TARİH ARAŞTIRMA VAKFI · TÜSTAV ARŞİVİ

ÜRETİMDE (I)

P——— M ——— P' formülü yalnızca ticaretteki para sermayesine özgü değildir. Bu, sermayenin "genel" formülüdür, herşeyden önce, üretimde kazanç sağlayan endüstri sermayesini kapsar.

Gerçekte, tüccardan farklı olarak, endüstri kapitalisti sadece sonradan satacağı bir metayı satın almakla kalmaz. Emek (çalışma)sürecinde birleşerek yeni metaları meydana getiren "metalar"ı satın alır (hammaddeler, makineler, işgücü, vs...) . Bu yeni metaların satışı, başlangıçta yatırılan paradan daha büyük bir miktar apra getirecektir. Üretimin yarattığı bu artışa (P'-P) biz ARTI-DEĞER adını veriyoruz.

Burada artık ticarette gördüğümüz "para sermayesi" değil; üretimle, sermayenin özel mülkiyeti kapitalistlere ait olduğu için onlar tarafından el konulan bir artı-değer elde edilmesini sağlayan "üretimci sermaye" söz konusudur. Bununla birlikte, ileride göreceğimiz gibi, sermayenin "para" biçimi, sermayenin yeniden üretilişiyle ayrılmaz bir biçimde bağlıdır.

SERMAYENİN TABİATI VE ORGANİK BİLEŞİMİ

Endüstri kapitalisti, daha pahalıya satmak için satın alır, ilk başta satın almak için ayırdığı parayı fazlasıyla (artık-değer) yeniden ele geçirmek için satın alır.

Ama, daha açık bir ifadeyle, ne satın alır?

Yeni metaların üretiminde kullanılacak metaları satın alır.

Hammadde alır, üretim araçları (makine, bina, vs..) alır, ve yardımcı maddeler alır (aletleri işletmek üzere enerji : örneğin yakıt, elektrik, vs)

Dolayısıyla, üretilen metalar, kapitalistin aldığı bütün bu metaların bir bölümünü içerecektir.

Üretilen her metaın içinde, (örneğin bir mobilyada):

-Hammaddenin bir bölümü (eğer bir miktar tahtadan 4 mobilya yapılıyorsa, her mobilya, tahtanın değerinin dörtte birini içerecektir),

-İş aletlerinin bir bölümü (eğre makinalar IO 000 mobilya yapıldıktan sonra kullanılmaz hale geliyorsa, her mobilyanın değeri, iş aletlerinin değerinin I/IO 000 ini içerecektir),

-Yardımcı maddelerin bir bölümü (eğer fabrika bir ayda X kw elektrik tüketiyorsa ve bu bir ay süresince IOO mobilya yapılıyorsa, her mobilyanın değeri elektriğin değerinin X/IOO ünü içerecektir.).

Burada bir değer yaratılması değil,yeni metalara yapımlarında kısmen ya

---

(I) Burada, üretimden endüstriyel üretim ve tarım üretimi anlaşılmalıdır, tarımda işleyen sermaye de aynı biçimde değer ve artık-değer yaratan sermayedir.

TÜSTAV TÜRKİYE SOSYAL TARİH ARAŞTIRMA VAKFI

da tamamen kullanılan metaların değerinin transferi sözkonusudur. Değer, aynı kalmıştır. Üretim sürecinin başından sonuna kadar sabit kalmıştır. Üretim araçlarının satın alınışında harcanan ve artış göstermeyen bu para sermayesine "sabit sermaye"adı verilir. (Belirlemek için C.C. işaretini kullanacağız.

Ancak, hammaddeler, yardımcı maddeler, ve iş aletleri hareketsiz nesnelerdir. Elbette, üretim içinde vazgeçilmez bir yer tutarlar, üretime destek teşkil ederler. (iş araçları, emekçilerin üretimci yeteneklerini geliştirir.) Buna rağmen emekçiler olmazsa, bunlar hiçbir etkinlik taşımazlar, onlara hayat veren, emekşilerdir.

Dolayısıyla, kapitalist, işgücü de satın almak zorundadır. Buna, teoride işgüclerinin değerine eşit olan bir fiyatı (ücret) ödeyecektir.

Ancak, biz işgücü metaının, kendi değerinin üxtünde değer yaratma kapasitesine sahip olduğunu biliyoruz.

Demek ki, üretim süreci sonunda kapitalist, işçilerin ürettiği, ve karşılığını ücret biçiminde ödediği, işgüclerinin değerinden fazla olan yeni bir değere sahip olur. Üretim sürecinde değer yaratılmıştır.

-Üretim sürecinin başlangıcında : işgüçlerinin satın alınması (ücretler),
-Üretim sürecinin sonunda : sabit sermayenin amortismanı ve ücretlerin ödenmesinden sonra ücretlerden daha büyük bir değerin : "artık-değer"in yaratılması.

Kapitalistin sermayenin işgücü almak için harcadığı ve üretim sürecinde işçilerin artık-değer yaratmasıyla artan bölümü "değişebilir sermaye" adını alır. (C.V. işaretini kullanacağız)

Böylece çıkış noktamıza dönerek bir cevap verebiliriz :

Sermaye yalnızca üretim araçları almaya ayrılmış para (ne de kapitalistin aldığı bu üretim araçları) değildir, aynı zamanda onlar olmaksızın üretim araçlarının hiçbir işe yaramayacağı işgücünü almak için harcanan paradır.

Şöyle ki:
Sermaye = Sabit sermaye (C.C.) + Değişebilir semaye (C.V.)

Sermayenin organik bileşimi sabit sermayeyle değişebilir sermaye arasındaki ilişkidir. $\frac{C.C}{C.V}$

Eğer, sabit semaye değişebilir sermayeye oranla yükseltilirse, organik bileşim yükselir. Tersi durumda, organik bileşim düşer.

Soyut görünmelerine rağmen, bu kavramların pratik değerleri işyerleri ya da işkolları arasında kıyaslamalar yaparken ortaya çıkar.

Organik bileşimleri yüksek işyeri ve işkollarında, (sermayenin büyük bir kısmının sabit sermaye : makınalar, binalar, çeşitli gereçler olduğu işyerleri.) Örneğin kimya ve maden endüstrilerinde durum böyledir. Tersi durumlarda (yani sabit semayenin göreli olarak zayıf olduğu, değişebilir sermayenin ağırlıkta olduğu : az alet, az sayıda bina, ve çok sayıda işçi durumlarda) sermayenin organik bileşimi düşüktür. Buna örnek olarak giyim sanayiini verebiliriz.

TÜSTAV TÜRKİYE SOSYAL TARİH ARAŞTIRMA VAKFI

Sermayenin organik bileşiminin analizleri, sermaye arttığında (örneğin yatırımlarla) bu sermaye artışının sabit sermayeye mi (makinalara yatırım, yeni binaların yapılması, vs,) yoksa değişebilir sermayeye mi(yani işçi alımı) yönlendiğine bakılarak da yapılabilir.

Sermayenin organik bileşimi bize her an sözkonusu olan sektörde tekniğin derecesini verir: organik bileşimin yüksek olduğu derecede tekniğin seviyesi de yüksektir.

Ve, artık-değeri yaratan yalnızca değişebilir sermaye olduğuna göre, sermayenin organik bileşimindeki değişiklikler, artık-değer miktarı ve onun sermayenin bütünü ile olan ilişkilerini de değiştirecektir.

TÜSTAV
TÜRKİYE SOSYAL TARİH ARAŞTIRMA VAKFI

SERMAYENİN KESİN BİR TANIMI İÇİN

Sermayenin Süreci

Kapitalist üretimin amacı, P —— M —— P' (P, P' den küçük) süreci içinde yaratılan artık-değerdir.

Bunu anlamak için formülü parçalara bölmemiz gerekmektedir :

I-Başta, bir dolaşım hareketi vardır P —— M

Kapitalist meta satın alır ve çu nokta çok önemlidir:
-Bir yandan üretime gerekli bütün maddi nesneler (hammaddeler, elektrik, makina gibi yardımcı maddeler, vs...)
Bunları Ü.A. biçiminde formüle edeceğiz.

- Öte yandan, ücret biçiminde ödediği iş gücü
Bunu da İ.G. biçiminde basitleştireceğiz.

Böylece, "para-sermaye", "üretimce sermaye"ye dönüşür.

P —— M formülünü şöylece belirginleştirebiliriz :

P —— M ——— Ü.A.
——— İ.G.

2-İkinci olarak, bir üretim süreciyle karşılaşıyoruz.
İşgücünü satın alan kapitalist, bunu gene satın alarak sahip olduğu üretim araçları üzerinde kullanır. Yeni metaları yaratan (M'), üretim (Ü) dir,

Böylece:

Ü.A.
İ.G. ——— Ü .....M'

Oysa ham ve yardımcı maddeler ve üretim araçları, bütününde ve parçada, değerlerini ürüne aktarırlar. Buna karşılık yalnızca işgücü kendi değerinin üstünde bir değer yaratma niteliğine sahiptir. Üretimci sermaye (Ü.A + İ.G.) ——— Ü, metaya dönüşür, bu sırada artı değer de üretilmektedir, (M' in M den büyük olması.)

3-Yeni bir dolaşım hareketi süreci tamamlar (M'P').

Kapitalist, fabrikasında üretilen ürünleri satarak sonunda, başta yatırılandan (P) daha büyük bir para (P') elde eder, aradaki fark, artı-değerdir (pl). (P' = P + pl.)

Özetle:

P —— M — ——— Ü.A.
——— İ.G. —— Ü ..... M' ——— P'

Bir dolaşım hareketi | Bir üretim süreci | Yeni bir dolaşım hareketi

Sermayenin Tabiatı

Görüldüğü gibi, sermaye yalnızca bir para tutarı değildir. (para-sermaye). Sermaye, kelimenin kesin anlamıyla "üretimci sermaye"dir, yani kendisiy-

TÜSTAV TÜRKİYE SOSYAL TARİH ARAŞTIRMA VAKFI

le üretim araçları ve işgücü alınabilecek para tutarıdır.

Başka bir deyişle, bir ya da birkaç kapitalistin elinde tuttuğu, para değeri olsun, makina olsun, hammadde olsun, değerler kitlesi kendi başına "sermaye" değildir. Bir artık değer yaratılması için harekete geçirilmedikçe, de olamaz; bu harekete geçirme olayı, kapitalistin işgücü satın alıp kullanmasını gerektirmrktedir. Buna rağmen, sermayenin apra biçimi, sermayenin değerlendirilmesi için vazgeçilmez bir momenttir. Üretimci biçimi olmaksızın verimli olmadığı gibi, yeniden üretimi de ancak para biçimine dönüşmesine bağlıdır.

> "Kapitalist üretim biçimiyle birlikte, üretim araçlarının (ya da üretim araçlarının satın alınabileceği belirli bir miktar paranın), kendi başlarına emeği gerekli kılmadan sahiplerine düzenli bir geliri sağlayacak mucizeli yeteneğe sahip olduğu yolunda aldatıcı bir görünüm de ortaya çıktı."
>
> K. MARX (Kapital k.I c.I)

Kapitalizmi haklı çıkartan bütün teorilerin temeli de buradadır. Onlara göre sermaye, yalnızca "emekçilerin hizmetine sunulmuş" üretim araçlarından ibarettir. Böylece, kapitalist "işçilere iş verir", Kâr ise işçilerin emeğiyle yaratılmış artık değer olarak değil, bir "gelir", sermayenin normal bir karşılığı olarak gösterilir.

Sonuç olarak, verilebilecek en genel tanım, şöyledir : Sermaye kendini değerlendiren değerdir. Ancak biz (ki bu çok önemlidir) , üretim içine girmedikçe hiçbir değerin değer yaratmayacağını gördük. Üretimci emek kullanılarak bir değer eklenmemişse, "kâr" olmaz,

Bu yüzdendir ki, sermaye, son tahlilde, toplumsal bir üretim ilişkisidir.

TÜSTAV TÜRKİYE SOSYAL TARİH ARAŞTIRMA VAKFI

TÜSTAV
TÜRKİYE SOSYAL TARİH ARAŞTIRMA VAKFI
TÜRKİYE SOSYAL TARİH ARAŞTIRMA VAKFI · TÜSTAV ARŞİVİ

İLKEL SERMAYE BİRİKİMİ

Üretimci sermaye, iki öğenin üretimci bir bileşimde toplanmasıdır : üretim araçları ve işgücü. Para sermaye, başlangıçta bu iki tip metaın satın alınması için yetrli olmalıdır.

Böyle olması için iki gerekli koşul gerçekleşmelidir ©

I- Bazı kimselerin elinde yeterli para bulunması gerekmektedir (üretimci sermayeye dönüştürecekleri para).

(parasal, rant, ve diğer) zenginliklerin bu birikimi, kapitalizmden önce, özellikle XVI. yüzyılın büyük tüccar ve bankacıların zenginleşmesine zemin hazırlayan büyük buluşlarından sonra meta üretimiyle gerçekleşti.

Sömürge ticareti, ezilen halkların zorla çalıştırılması, sömürge ya da bağımlı ülkelerin yağması, savaşlar, ve faizli borçlar, mülk sahibi azınlığın zenginliklerini önemli bir miktarda arttırdı.

Bu artış, zengin mülk sahiplerinin servetini büyüten, ve üretim aletlerine el koymalarını sağlayan küçük üreticilerin mülksüzleştirilmeleriyle de sağlandı.

2-Ancak, toprağa, hammaddelere, ve iş araçlarına sahip olmak da yetmiyordu. aynı zamanda satın alınacak işgücü (işgüçlerini satmaya özgür insanlar) da bulmak zorundaydılar. Doğmakta olan burjuvazi, böylece köylülerin esaretten "kurtuluşu" için mücadeleye girdi.

Fransa'da 1789 devrimi feodal zincirleri kırarak işgücünü "serbest bıraktı".

Ancak, bu "özgürleştirilmiş" işgüçleri, üretim araçlarına sahip oldukları sürece, kendileri için çalışıp işgüçlerini satmaya yanaşmayacaklardı. Bunun için burjuvazi, sayısız yağma hareketleriyle üretimcileri üretim araçlarından ayırma işine girişti. İşgücü sahipleri, "özgürleştirilmiş" olmalarına rağmen işgüçlerini bir ücret karşılığında kapitaliste satmak zorundaydılar, çünkü üretim araçlarından ayrıldıkları için, yaşamak için satacakları başka şeyleri kalmamıştı.

Zenginliklerin bir azınlığın elinde birikmesiyle birlikte, bağımsız üreticilerin mülksüzleştirilmesi, sermayenin ortaya çıkışının tarihsel temelini oluşturur. Bu süreç, ilkel sermaye birikimi adını alır; ilkeldir çünkü büyük kapitalist üretimden önce gelir.

SERMAYE DOLAŞIMI

Kapitalist, fabrikasında üretilen metaları sattıktan sonra büyük bir kısmı yeniden üretimci sermayeye dönüşen (yeni hammadde ve diğer üretim araçlarının satın alınması, ücretlerin ödenmesi, vs...) bir miktar paraya sahip olur. Böylece üretim sonucu para elde edilir, bu para yeniden üretimci sermayeye dönüşür, vs...

Sermaye, durmaksızın, devrî bir hareketle, çevrimini, dolaşımını tamamlar,

Sermayenin dolaşım süreci, iki dönemi kapsar:

a) Üretim süresi : Bu süre boyunca sermaye üretim alanındadır (basitleştirmek için biz bu süreye çalışma süresi adını vereceğiz) ;

b) Dolaşım süresi : Tamamlanmış ürünün fabrikadan çıkmasından sonra tüketicilere satılışına kadar geçen süre.

Kapitalistin ülkarı, sermayenin dolaşım süresini mümkün olduğu kadar kısaltmaktır, çünkü ne kadar çok çevrim (cycle) varsa (P—— M —— P'),o kadar artık değer (kâr) kazanır.

Dolayısıyla, bu sürede kapitalist :

a)"Üretim süresi"ni, giderek mükemmelleştirdiği teknikleri kullanarak, iş aletlerini arttırarak (ekip halinde çalışmalar : 2 x 8 veya 3 x 8, ve ek saatler) üretim araçlarının rasyonalizasyonuyla (zaman kazanma, seri üretim, işbölümünü arttırma), ve işçilerin çalışma hızlarını arttırarak kısaltmaya çalışacak;

b) Aynı zamanda "dolaşım süresini" de, metaların uzun zaman stoklarda kalmasını önleyerek, metaların fabrikadan satış yerine ulaştırılmasını hızlandırarak, tüketiciye en çabuk ve en yaygın biçimde satılmasını sağlayarak kısaltmaya çalışacaktır.

Kimi endüstri kapitalistleri bütün dolaşım (ve satış) işlemlerini üzerlerine alırlar, ancak, daha sık görülen, endüstricilerin fabrikadan çıkan metaları ulaşım ve ticaret kapitalistlerine satmasıdır. İlk grup ulaşımı üzerine alırken, ikinciler metaların satış yerlerine paylaştırılmasıyla ilgilenirler. Endüstri kapitalistleri bu yüzden artı değerlerinin bir kısmını bir başkasına devretmek zorunda kalırlar, ancak (böylece) üretime girecek parayı da hemen elde etmiş olurlar.

Böylece, sermayenin geçirdiği değişik etaplar, birbirinden ayrı sermaye biçimleri (endüstri sermayesi, ticaret sermayesi, vs.) ve onlara tekabül eden kapitalist grupları oluştururlar. Bu ayırım toplumsal işbölümünden ve kapitalist ilişkilerin gelişmesinden doğar. Tekelci kapitalizm aşamasında, bu sermayelerin giderek artan bir bütünleşmesine şahit oluyoruz.

TÜSTAV TÜRKİYE SOSYAL TARİH ARAŞTIRMA VAKFI

SERMAYE BİRİKİMİ

Sermayenin Yeniden Üretimi

(ya da Basit Kapitalist Yeniden Üretim)

Üretim çzvriminin (cycle) sonunda (P —— M —— P'), işletmesinde üretilen metaların satışından kazandığı bütün parayı (P') kişisel tüketimi ve zevkleri için harcayan ya da biriktiren bir kapitalisti düşünelim. Fabrikasını yeniden çalıştıramayacaktır. (Elinde yeterli hammadde olmayacak. ücretleri ödeyemeyecek, vs.) Eğer yeniden üretim sürecine girmek istiyorsa, en azından sermayesini üretimin ilk çevriminin yok ettiklerine yatırması gerekmektedir. Kullanılmış hammaddelerin yerine yenilerini yerleştirmesi, yeni yardımcı maddeler alması, ücretleri ödemesi, vs, gerekmektedir. Elbette, bina alet ve makinalar ilk üretim çevriminden sonra kullanılmaz hale gelmezler, kullanılışlarından sonra değerlerinin ancak bir bölümü yokolur. Kapitalist, bu yüzden belli bir miktar parayı da (üretim araçlarının değerindeki bu kayba tekabül eden amortisman olarak) bir kenara ayırmak zorundadır.

Kısacası, ilk üretimci çevrimde üretilen metalrın satışında gerçekleştirdiği paradan (P' artık değeri temsil eden P') artı değeri kendi kişisel harcamalarına ayırdıktan sonra geriye kalanla (P), ilk çevrimde yatırdığına eşit bir sermaye olarak, tekrardan yatırım yapacaktır.

Böylece, ilk çevrimde yatırılana eşit bir para yatırımı üzerine temellenmiş, ve onun kadar artık değer getirecek olan ikinci bir çevrim için herşey hazırdır, sermayenin salt (basitçe) yeniden üretilmesi sözkonusudur (bu, baştakiyle eşit olan bir sermayedir). Aynı zamanda, kapitalist sömürünün de aynı biçimde yeniden üretimi görülmektedir (kapitalist, aynı sayıda işçiyi sömürecektir). Bunun sonucu, aynı artık-değer kitlesi üretilecektir.

Bu tip yeniden üretime, "basit kapitalist yeniden üretim" adı verilir.

Genişletilmiş Kapitalist Yeniden Üretim

(Sermaye Birikimi)

Basit kapitalist yeniden üretim, esasında istisnaî bir durumdur. Öncekine eşit miktarda artık-değer üretilmesi kapitalistler için yeterli değildir.

Kapitalistler, kârlarını daima arttırmak isterler. Bunu da ancak sermayelerini arttırarak (ek işgücü ve üretim araçları satın alarak) yaparlar. Daha çok miktarda üretimci sermayeye sahip olduklarında, daha fazla artık-değer kazanacaklardır.

Böyle oluca, kapitalistler gerçekleştirdikleri artık-değerin tümünü (basit yeniden üretimde olduğu gibi) kişisel amaçlara ayırmazlar, büyük bir kısmını sermayelerinin artışına (sabit ya da değişken sermayenin, yada ikisinin birden) ayıracaklardır.

TÜSTAV TÜRKİYE SOSYAL TARİH ARAŞTIRMA VAKFI

Burada, salt olarak sermayenin, kapitalist sömürünün, ve artık değerin yeniden üretilişi yoktur. Bir büyüme hareketi vardır.

Bu yeniden üretime "genişletilmiş kapitalist yeniden üretim" adı verilir. "Sermaye birikimi"yle elde edilir.

Birikimin itici gücü, gördüğümüz gibi, durmaksızın daha yüksek kârın peşinde koşmaktır. Bu amaçla kapitalistler üretimi genişletirler, bunun için de sermaye biriktirmeleri zorunludur.

Birikim, aynı zamanda, kapitalistler arasındaki rekabet kavgasının, teknik ilerlemenin yarattığı olanakların kışkırttığı bu kavganın zorlamasından (her kapitalist, rakipleri karşısında teknik açısından geri kalmamak, en düşük maliyet fiyatına en fazla üretimi gerçekleştirmek zorundadır) da sağlanmaktadır.

İşletme planında iki tip birikim sağlanabilir:

I- "İÇ"BİRİKİM : İşletme sermayesi, bu işletmeden gelen artı-değerle büyümüştür(buna aynı zamanda "otofinansman" adı da verilir) . Yarım yüzyıldan beri en önemli birikim biçimi budur.

I962-I964 döneminde otofinansman, ABD'de yatırımların %99,3 ünü, İngiltere'de ise % 9I'ini buldu.

Fransa'da otofinansman payı I948'de % 86, I949'da % 75, I960'da %80 oldu.

2-"DIŞ" BİRİKİM : İşletme, kendi dışında biriken sermayeleri (diğer endüstri kapitalistlerinin, özellikle bankaların sermayesini)yardıma çağırmıştır. Burada sözkonusu olan işletmenin artık-değeri değil, ya dolaysız yoldan, ya da bankalar aracılığıyla diğer işletmelerin sermayelerinin kullanılmasıdır.

Tekelci kapitalizm aşamasında, Devlet de tekelci şirketlerin sermaye birikimlerini hızlandırmak amacıyla müdahale eder. Bunu ya doğrudan dış finansman (ödenek, borç, kredi) yoluyla, ya da dolaylı yoldan iç finansman (örneğin vergi indirimi) aracılığıyla yapar.

Sermaye Birikmiş Artık-Değer Haline Gelir

Kapitalist birikim (artık-değerin bir bölümünün sermayeye dönüşmesiyle sermayenin artışı), kapitalizmin gelişme kanunlarından biridir. Kapitalist üretim biçimi, onunla birlikte yaygınlaştı ve güçlendi. Bugün gördüğümüz dev üretim birimlerini ortaya çıkartan odur.

Büyük bir firmanın toplu sermayesinin pek az bir bölümünü başlangıç sermayesi oluşturur, geriye kalan ise, birkaç kuşak işçinin emeğinden çıkartılan ve yeniden yatırıma ayrılan artık-değerdir (birikmiş artık-değer).

Bu olgu, yalnızca sermayesi bu biçimde artan bir işletme planında değil, bütün kapitalist toplum plânında görülmelidir. Sermaye, toplumsal sermayedir (kapitalist toplumun bütünündeki sermaye, bütün işçilerin emeğinden çalınarak sermayeye dönçştürülmüş tüm artık-değerin birikimidir).

TÜSTAV TÜRKİYE SOSYAL TARİH ARAŞTIRMA VAKFI

KÂR VE SERMAYE

TÜSTAV
TÜRKİYE SOSYAL TARİH ARAŞTIRMA VAKFI

KÂR VE KÂR HADDİ

Kâr

Artık-değer (meta fiyatının değerine eklenmiş bir artık değil) metanın değerinin bir kısmıdır.

Metanın değeri, son tahlilde, onun üretiminde kullanılan üretim araçlarının değeri (S.S.) bu üretim için satın alınan işgücünün değeri (D.S.), ve artık-değerden (pl) oluşur.

$$\text{Değer} = \text{S.S.} + \text{D.S.} + \text{pl}$$

Bu üç bölümden yalnızca ilk ikisi için kapitalist belli bir fiyat ödemiştir (S.S. ve D.S.), bunlar, metanın üretim masraflarıdır. Bu yüzden de yalnızca üretim masraflarının metanın gerçek değeri olduğu, ve artık-değerin de bu değer üzerinde bir fazlayı (artığı) oluşturduğu izlenimini ediniriz.

"Kapitalist, metanın satışında elde edilen değer fazlalığını, artık-değeri, değerin maliyet fiyatına (eklenmiş) bir fazlalık değil, satış fiyatının değere (eklenmiş) bir fazlalığı addeder."

K. MARX (Kapital)

Maliyet fiyatı, işçilerin emeğinin tek artık-değer yaratıcısı olduğu gerçeğini gözlerden gizleyerek artık-değerin sermayenin bütünü tarafından yaratıldığı sonucuna vardırır.

Kâr, üretime yatırılan sermayenin bütünüyle olan ilişkisinde gözönüne alınan artık-değerdir. Artık-değerin değişime uğramış bir biçimidir.

Kâr Haddi

Böylece, kapitalist, sermayesinin "rantabilite"sini sermayenin bütününü (S.S. + D.S.) oranla elde ettiği artık-değer kütlesiyle ölçecektir.

Bu ilişki $\frac{pl}{SS + DS}$ nin yüzde oranı ($\frac{pl}{S.S. + D.S.} \times 100$)

bize Kâr haddini verir.

ÖRNEK : P = 100 000 P' = 120 000 olan bir (P —— M —— P') üretim çevrimini ele alırsak, kâr (P'-P) = 20 000, kâr haddi ise:

$$\frac{pl}{S} \times 100 = \frac{20\,000}{100\,000} \times 100 = 20\ \%$$

olacaktır.

Buradaki sermayenin (S) 94 000 birimlik kısmıyla üretim araçları (S.S) , 6 000 birimlik bir kısmıyla da işgücü (D.S.) alın-

TÜSTAV TÜRKİYE SOSYAL TARİH ARAŞTIRMA VAKFI

dığını düşünecek olursak kâr haddi şöyle hesaplanabilir :

$$\frac{pl}{S} \times 100 = \frac{pl}{SS+DS} \times 100 = \frac{20\,000}{94\,000+6000} \times 100 = 20\ \%$$

Tanımın daha açıklığa kavuşması için, burada bir tek üretim çevrimini (P —— M —— P') ele aldık. Oysa gerçekte üretim çevrimleri birbirini izler, ve öylesine giriftleşir ki, kâr haddi, birçok üretim çevrimini kapsayan belli bir süre (bir ay ya da bir yıl) ile ölçülür.

Yıllık kâr haddi, bir yılda elde edilen kâr kütlesinin bir yıl boyunca yatırılan, ve yıl sonunda hâlâ, şüphesiz değişik bir biçimde (üretim araçları, hammaddeler, amortisman için ayrılan para, vs...), kapitalistin elinde bulunan sermayeye oranıdır.

TÜSTAV ARŞİVİ
TÜRKİYE SOSYAL TARİH ARAŞTIRMA VAKFI

ARTIK DEĞERİN PAYLAŞILMASI : KAPİTALİST KÂRIN DEĞİŞİK BİÇİMLERİ

Kapitalist Kâr

Bildiğimiz gibi, değer ve artık-değer, endüstri ve tarımsal üretimde üretilir. Buna karşılık metanın dolaşımında hiçbir değer (ne de artık-değer) yaratılmaz. Dolaşım faaliyeti, metaların değerini paraya dönüştürmekten başka bir şey yapmaz. Onun sayesinde, tüketici metayı satın aldığında değer gerçekleşir.

Ticarî kârın, üretim sürecinde yaratılan artık-değerden başka bir kaynağı olamaz.

Sermayenin yeniden üretilmesi süreci, yani metanın paraya dönüşmesi zaman ve işgücü gerektirir. Üretimci olmayan işlevleri içerir. Metaların dolaşım masrafları, ve bunun uzantısı olan yönetim ve hesap masrafları, üretimci sermayeden çıkarsanmıştır. Artık-değer azalır.

Açıktır ki, bu artık-değer paylaşımı gözle görülmez. Tüccarın gözünde, kâr, metaların satış fiyatıyla alım fiyatı arasındaki farktan doğar (buna "kâr marjı adı verilir). Oysa, gerçekte, tüccar metaları değerlerinin altında bir fiyata satın alıp değerlerine eşit bir fiyata tüketiciye satarak artık-değerin bir bölümünü ele geçirmiş olur.

Burada, değer kanunları ile ilgili nosyonları hatırlayalım: üretim sürecinde yaratılan değer, tüketici metayı satın alana kadar para biçiminde görünmez. Ondan önce yapılan bütün alım ve satımlar (endüstri kapitalistinden toptancıya, toptancıdan yarı-toptancıya, yarı toptancıdan perakendeciye) değerin altında bir fiyatla yapılır.

Ticarî faaliyet, değer yaratan bir faaliyet değildir. Başka bir deyişle, (tüccara ihtiyaçları olan) tarım ve endüstri kapitalistleri, ürünlerini değerlerinin altında satmak zorundadırlar. Tüccarlar da bunları değerlerine (eşit bir fiyata-ç.) satarlar.

Üretimci sektör kapitalistlerinin artık-değerinden çıkartılan fark, tüccarların (toptancılar, yarı toptancılar, perakendeciler) "marj"ını oluşturur.

Tüccar, kendi ticarî kârını belirlemek için, kendi masraflarını (bürolar, dükkânlar, memurların ücretleri, vs...) bu marjdan çıkarırlar.

Ticaret memurları, emekleri artık-değerin gerçekleşmesinde rol oynamasına rağmen, kendileri artık-değer yaratmazlar. Ama, tıpkı üretimci ücretlilerde olduğu gibi (onların da -ç.) ücretleri işgüçlerinin değerine tekabül eder. Dolayısıyla, (onlar da -ç.) ödenmemiş emekle ortaya çıkarlar. Bu ödenmemiş emek, artık değerin gerçekleşmesi masraflarından çıkartılır, ve dolaylı yoldan onun nun yükseltilmesine katılır.

"Nasıl işçinin ödenmemiş emeği üretimci sermaye için artık-değer yaratıyorsa, ticaret ücretlilerinin ödenmemiş emeği de ticaret sermayesine bu artık değerin bir kısmını sağlar."

K. MARX (Kapital, k.XI)

TÜRKİYE SOSYAL TARİH ARAŞTIRMA VAKFI

Sermayenin ticarî faaliyete katılması için ortalama hadde eşit bir kâr haddi alması gerekmektedir. Bu, artık değerden çıkartılan ticarî kârdır.

Sermayelerin rekabetine katılan, toplumsal sermayenin bir bölümü olan ticarî sermaye, endüstricilerin (ve tarım kapitalistlerinin) meta üretimcisi işçileri sömürdüğü biçimde, ticaret sektöründeki ücretlileri sömürür.

Endüstriyel Kâr

Endüstriyel kâr, artık-değerden, bir bölümünü ticaret kapitalistlerine bıraktıktan sonra, endüstricilere kalan bölümdür.

Şunu vurgulamak gerekir ki, endüstri kapitalisti, ürünlerinin "pazarlama"sını kendi yapıyorsa, dolaşım masrafları çıkartılmak üzere, endüstri ve ticaret kârlarını kendisine alıkoyar.

Artık-değerin endüstri sermayesiyle ticaret sermayesi arasındaki paylaşım oranı, kesin olarak tayin edilmiş değildir. Esas olarak, her iki tarafın elindeki sermayeler kitlesiyle belirlenen, endüstricilerle tüccarlar arasındaki güçler dengesine bağlıdır.

Kapitalizmin bugünkü aşamasında, sermayelerin konsantrasyonu ve merkezîleşmesiyle birlikte, endüstri ve ticaret sermayeleri pratikte bütünleşme eğilimi göstermektedirler.

Banka Faizî ve Kârı

Borç verenin faizi, borcu alıp bu parayı bir sermaye olarak kullananın edindiği kârın bir kısmıdır.

Eğer borç alan bir endüstri kapitalistiyse, faiz, ancak onun ücretli emekten çaldığı artık-değerin bir kısmı olabilir.

Eğer borç alan bir ticaret kapitalistiyse, faiz, kendisi de endüstride yaratılan artık-değerin bir bölümünden başka bir şey olmayan ticaret kârından gelecektir. Görüldüğü gibi, borç faizi, dolaylı yoldan, artık-değerin bir biçimidir.

Banka kârı borç faizinden türetilmiş bir biçimdir. Pratikte, borç verdiği miktarla eline geçen faiz ile kendisine verilen borçların faizleri arasındaki farktan oluşur. Ticaret kârında olduğu gibi, banka kârının da kaynağı üretimde yaratılan artık-değerdir. Bankanın kâr haddi, verdiği borçların miktarına ya da faiz haddine oranla değil, sermayesine oranla ele alınmalıdır.

Bankanın kâr haddi ortalama kâr haddinden düşük olamaz.

Banka ve kredi kuruluşlarının memurları, faaliyetleriyle patronlarına banka kârını sağlarlar. Değer üretimcisi işçilerde, ticaret ücretlilerinde olduğu gibi, banka memurlarının ücretleri de, işgüçlerinin değerine eşittir. Onlar da kapitalistler tarafından sömürülmektedirler.

TÜSTAV TÜRKİYE SOSYAL TARİH ARAŞTIRMA VAKFI

Özetlersek

-Kapitalist kâr üç değişik biçimde görünür : Endüstriyel kâr, ticarî kâr, banka kârı.

-Biçimleri ne olursa olsun, bu kârların tek kaynağı, üretimde yaratılan artık-değerdir. (I)

-Endüstri ücretlileri, bütün kapitalistler arasında paylaşılan (endüstri, ticaret, banka, vs...) artık-değeri yaratırlar. Ticaret, banka, ve hizmetlerde çalışan ücretliler de kapitalistler tarafından sömürülmektedirler.

Bütün ücretlilerin kapitalist sömürüye karşı mücadeledeki birliğinin nesnel temeli böylece oluşur. Bütün bu ücretlileri bünyesinde toplayan CGT bu eylem için birliğin çimentosudur.

TÜSTAV
TÜRKİYE SOSYAL TARİH ARAŞTIRMA VAKFI

(I) Tarım işçilerinin yarattığı artık-değerin bir bölümü olan "toprak rantı" nı da unutmamak gerekir.

KÂR HADDİNİN GENEL DÜŞME EĞİLİMİ

Değişken sermaye sermayenin bütününe oranla ne kadar yüksekse, sermayenin organik bileşiminin o denli zayıf olduğunu gördük. Tersine, değişken sermaye, sermayenin bütününe oranla ne kadar düşükse, sermayenin organik bileşimi de o kadar yüksektir.

Oysa, biliyoruz ki, değerin ve artık-değerin tek yaratıcısı değişken sermayedir. Şu halde , sermayesi eşit iki işletmeyi ele aldığımızda, en büyük artık değer kitlesini (ve bunun sonucu en büyük kâr haddini) gerçekleştirecek olan, daha büyük bir değişken sermayesi olduğu için sermayesinin organik bileşimi düşük olan işletmedir.

Sermayesini, sabit sermayeye değişken sermayeye oranla daha büyük bir ağırlık tanıyarak biriktiren bir işletmede, sermayenin organik bileşimi yükselir, ve kâr haddi düşer.

Burada, bir işletme için geçerli olan, kapitalist ekonominin bütünü için de geçerlidir. Bildiğimiz gibi, işlerlikteki sermayelerin (endüstriyel ve ticarî sermayeler) organik bileşiminde bir yükselme eğilimi vardır ki, bu da kâr haddinde genel bir düşme eğilimini getirir.(I)

Ortalama kâr haddi nosyonu bu eğilimle çelişmez; tersine : ortalama kâr haddinde genel bir düşme eğilimi vardır.

Ama, yanılmayalım :

"Kâr haddindeki düşme kâr kütlesinde bir düşüş anlamına gelmez. Aksine, kâr haddi genel bir düşme eğilimi gösterirken, kâr kütlesi önemli bir miktarda artar.

Bu, kapitalizmin gelişiminin nesnel bir eğilimidir. Kapitalistler, bir çelişkinin içindedirler. Teknik ilerleme ve rekabet kavgası, onları sabit sermayelerini arttırmaya zorlar; bunu yaparlarken, ortalama kâr haddindeki genel düşme eğilimini beslerler.

Bu koşullar altında, kapitalistler, kâr hadlerini yükseltmek için bütün yolları kullanarak bu çelişkinin üstesinden gelmeye çalışırlar. Bunu yaparken de iki esas doğrultuda hareket ederler; kârın kaynağı olan artık değer kitlesini arttırmak, ve sermayede "tasarruf" yapmak.

Artık-değeri arttırmanın esas yolu, işgüresinin uzaltılması ve çalışma hızının arttırılması yoluyla işçilerin sömürüsünü arttırmaktır.

Buna paralel olarak, yararsız addettikleri bazı masrafları (örneğin güvenlik ve sağlık tedbirlerinin masraflarını) ellerinden geldiği kadar kısmaya çalışırlar.

Özetle, kapitalistler, kâr haddinin düşme eğilimini, emekçile-

---

(I) Eğilim sözcüğü, bunun tekdüze ve sürekli bir hareket olmadığını ifadelendirmektedir.

TÜSTAV TÜRKİYE SOSYAL TARİH ARAŞTIRMA VAKFI

lerin sömürü derecelerini arttırarak ve yaşama şartlarını bozarak önlemeye çalışırlar.

Aynı zamanda, para sermayelerini kâr haddinin geçiçi olarak yüksek olduğu sektörlere aktarırlar (örneğin, emeğin daha ucuz olduğu az gelişmiş ülkeler) , bu da kapitalistler arasındaki çelişkiyi arttırır.

Tekelleşmiş büyük firmalar, kârlarını (ve kâr hadlerini) tekelci olmayan işletmeleri, ve değerin altındaki alım fiyatları, değerin üstündeki satış fiyatları oyunlarıyla tüketiciler kitlesini yoksullaştırarak arttırırlar.

Kâr haddinin düşme eğilimi, sermayenin değerden düşme eğilimiyle de beslenir (devrî krizler, sermayelerin yokedilmesi, vs.). Sonunda, en büyük tekellerin kâr hadlerini yükseltmek için çeşitli tedbirleri alacak olan kapitalist devlet, duruma kesin olarak müdahale eder.

TÜSTAV
TÜRKİYE SOSYAL TARİH ARAŞTIRMA VAKFI

TEKELLERİN FİYATLARI VE KÂRLARI

Ortalama kâr haddi oluştuktan sonra, metaların değerin dönüştürülmüş bir biçimi olan "üretim fiyatı"na (üretim maliyeti+ ortalama kâr) satıldığını biliyoruz. Bunun, meta ve sermayelerin pazardaki "serbest rekabetini" gerektirdiğini de gördük. Söylediklerimiz, tekelci dönem öncesi kapitalizme, yani serbest rekabetçi kapitalist döneme mükemmelen uyar.

Ancak, tekellerin egemenliğinin belirlediği emperyalist aşamaya gelindiğinde, rekabet biçimleri ve koşulları değiştiği için bu mekanizma değişmiştir.

Tekel Fiyatları

Tekellerin güçlü varlığı fiyatların belirlenişini ve bunların yeni koşul ve biçimlerde varlığını sürdüren değer kanununa uygulanışını etkiler.

Tekeller, satın alırken tekelci olmayan üretimcileri (küçük üreticiler, hatta küçük ve orta kapitalist işletmeler) ve hammadde tedarikçisi geri kalmış ülkeleri üretim fiyatlarının altında fiyatları kabul etmeye zorlarlar. Tekeller, bunun yanında, ki bu bizi daha fazla ilgilendirmektedir, işgücünü de değerinin altında bir fiyata almaya çalışırlar; bu da, özellikle emekçiler sınıf savaşı temelindeki sendikalarda yeterlice örgütlenmemişlerse, ücretlerde bir düşme eğilimi yaratır (I).

Bunun tersine, satış sırasında tekeller tüketiciye : tekellerin ürünlerini kullanan küçük üretimciler, küçük ve orta boy kapitalist işletmeler, az gelişmiş ülkeler, ve büyük çoğunluğu ücretlilerden oluşan tüketiciler kitlesi; üretim fiyatının çok üstünde fiyatları kabul ettirmeye çalışırlar.

Tekellerin (onları) düşük fiyatlara alması gerçeği metaların gerçek değerlerinin düştüğü, ya da yüksek fiyatlara satması gerçeği bu değerin yükseldiği anlamına gelmez (tekellerin fiyatları, değerden bağımsızdır). Pazardaki değerlerin toplu tutarı değişmemiştir; diğer bir deyişle tekel fiyatlarının düzeyi belirli bir süre içinde kapitalist ekonomide üretilen değerlerin miktarını değiştirmez.

Değer kanunu işlerliğini korur dedik; buna göre, kimi tekeller değer(leri-Ç) kazanırken diğerleri de kaybetmektedirler. Kısaca, tekel fiyatları, kimi tekellerin yararına diğerlerinin ya-

---

(I) Burada yalnızca ücretlerin sayısal değerini değil, aşırı çalışmanın miktarını da gözönünde bulundurmalı, ve büyük tekelci bir firmadaki emek yoğunlaşmasına özel bir dikkat göstermeliyiz.

TÜSTAV TÜRKİYE SOSYAL TARİH ARAŞTIRMA VAKFI

rattığı değerlerin bir bölümünü kendine çeker. Böylece, değer değişimi, değer transferi gerçekleşir.

Tekel Kârları

Bu değer transferleri, "tekel kâr"larını doğurur.

Gerçekte, bildiğimiz gibi, bütün metaların değerlerinin içinde artık-değerin bir bölümü vardır; bundan hareketle, değerlerin tekeller yararına transferi, aynı zamanda kârın da tekeller yararına transferi anlamına gelir.

Tekeller, başkalarının ürettikleri değerleri kendilerine çekerken aynı zamanda bu el konulan değerlerin içindeki artık-değeri de sahiplenmektedirler.

Tekel fiyatları uygulaması değerlerin bütününü arttıramadığı gibi,(aynı biçimde) üretilmiş artık-değer tutarını da değiştiremez. Yalnızca, aralarından bir bölümünün tekellere transferiyle oluşan kâr kütlesinin yeniden paylaşımı gerçekleşir.

Böylece, tekellerin kâr haddi, genelde ortalama kâr haddinden daha yüksektir. Bu :

-Daha az kâr marjıyla yetinmek zorunda kalan bağımsız üreticilerin,
-Kâr hadleri ortalama kâr haddinden düşük olarak gerçekleşecek olan -tekel dışı- kapitalistlerin,
-Ekonomileri yabancılaşacak olan geri kalmış ülkelerin,
-Tekellerin ürünlerini satın alacak olan tüketicilerin (fiyatların yüksekliği) yıkımı pahasına olacaktır. Üretimci olarak sömürülen ücretliler, ayrıca tüketici olarak da soyulacaklardır.

Bir kelimede, tekeller için bir kazanç olan, ülke nüfusunun diğer bütün kesimleri için, ve yeni-sömürgecilik bağlarıyla bağımlı kılınan az gelişmiş ülke halkları için bir kayıp anlamına gelir.

Tekelci devlet kapitalizminin gelişimiyle, kapitalist devletin tekellere yardımı tekellerin kârlarını arttırır. Dolayısıyla, bugünkü durum, tekelcilik gerçeğinden doğan kâr hadlerinin eşitsizliğiyle belirlenmiştir.

TÜRKİYE SOSYAL TARİH ARAŞTIRMA VAKFI TÜSTAV

KRİZ : TEORİK HATIRLATMALAR

Bundan birkaç yıl önce "para" krizi vardı, ve suç amerikalılardaydı, enerji krizinde ise araplarda..! Enflasyon? Ücretlilerin suçu elbette! Patronlar ve iktidar şimdiki krizin tutarlı ve genel bir açıklamasını yapmaktan acizler. Gerçeği gizliyorlar. BUNUN BİR SEBEBİ VAR : bu kriz, genel bir krizdir; düzenlerinin, kapitalist düzenin krizidir, ve aynı anda hem ekonomik, hem parasal, hem sosyal, hem siyasal, hatta ahlakî ve düşünsel bir nitelik taşır.

Kriz, Arap ülkelerinin ve azgelişmiş ülkelerin yeni sömürgeciliği reddetmek için bir dayanışma yolu buldukları, yani o zamana kadar kendilerine satılan mamûl maddelerin pahaları değerlerinden yüksek tutulurken değerlerinden az pah biçilen hammaddelerin satış fiyatlarını yükselttikleri 1973 Aralığına dayanmıyor.

BU, kapitalizmle birlikte doğmuş, ve onun vardığı gelişme düzeyine eş bir düzeydeki; TEKELCİ DEVLET KAPİTALİZMİ düzeyindeki KAPİTALİZMİN KRİZİDİR.

I-Kapitalizm bir Kriz Düzenidir

Kapitalizm, bizzat kendini belirleyen üretim ilişkilerinin tabiatından ötürü SÜREKLİ "KRİZ"DE OLAN BİR DÜZENDİR, çünkü bir ücret karşılığı ücretlilerin işgücünü satın alan üretim araçları sahipleri ile bu işgücünden başka satacak birşeyi olmayanlar arasındaki karşıtlığa dayanır. Patron, makinaları çalıştırmak için işçiye ihtiyaç duymaktadır, ancak (aynı zamanda) onu sömürür, insan emeğiyle yaratılan değerlerin arslan payına sahip olmak için onu kendine düşman kılar.

KAPİTALİZM, bu uzlaşmaz çelişkinin ortaya çıkardığı, bütün gelişimi ve tarihi boyunca artan SÜREKLİ KRİZLER TEMELİNDE GELİŞİR.

Rekabetten doğan daha büyük kâr edinme zorunluluğu, kapitalizmi gerçekte, sermayeleri işgücüne ayrılandan daha yoğun bir biçimde üretim araçları halinde biriktirmeye itti.

Böylece, makina ve iş yoğunlaşmasından doğan daha büyük bir üretkenlik, meta başına düşen iş (çalışma) tutarının azalmasına neden oldu; buna bağlı olarak, işgücünün değeri, yani işgücünün sürdürülmesi ve yenilenmesi için gerekli metaların (ki bunların fiyatı "ücret"e eşittir) değeri de azaldı;bu da kapitalistin el koyduğu artık değeri yükseltirken yaratılan zenginliklerden ücretlere düşen payı azalttı.

Kâr biçimindeki artık-değer miktarı böylece, üretimci güçlerin hızla yaygınlaşması ve gelişmesinin itimi ile hızla artar. Ancak, üretimci güçlerin gelişmesi çelişkili bir biçimde gerçekleşmektedir; üretim araçlarının birikimi, artık daha az gelişmiş işgücünün kullanılmasında sermayeyi verimli kılabilecek yeterli artık-değer bulmaya imkân vermemektedir. ORTALAMA KÂR HADDİNDE BİR DÜŞME EĞİLİMİ GÖRÜLMEKTEDİR.

TÜSTAV TÜRKİYE SOSYAL TARİH ARAŞTIRMA VAKFI

BURADA SERMAYENİN AŞIRI BİR BİRİKİMİ SÖZKONUSUDUR, çünkü yeterli bir verimlilik (rantabilite) haddinde yatırım yapılmamaktadır, artık-değerin tek kaynağı olan işgücünün gelişmesi yetersizdir.

"YAYGINLAŞMA" (kârların) sermayelerin aşırı derecede birikimine vardırır, ve üretim araçlarıyla işgücü arasındaki dengesizlik aşırı üretimi getirir : alım gücü üretilen meta kitlesi için yetersizdir. Bu yüzden, (EKONOMİK) GERİLEME VE İŞSİZLİK BAŞGÖSTERİR.

Bu aşırı birikimden doğan kâr haddinin düşme eğilimine karşı mücadele etmek için, onun sonucu olan aşırı üretimi durdurmak için aşırı bir biçimde birikmiş olan sermayenin bir bölümünü değerden düşürmek (devalorisation) gerekir; ücrete ayrılan bölümün maksimum sınırlandırılacağı ölçüde, sermayenin bir bölümünün yokedileceği (iflas, işsizlik) ya da zayıf, sıfır, negatif kâr haddinde işletileceği ölçüde(küçük ve orta işletmeler, küçük tüccar ve zanaatkârlar, köylüler) daha güçlülerin yeterli kâr haddini bulması mümkün olacaktır.

Sermayenin bu değerden düşmesi, satınalma gücünün bu sınırlandırılması "kriz"dir, "gerileme"dir, "sıfır gelişme"dir, "ekonominin yeniden biçimlendirilmesi"dir, vs...KAPİTALİZMİN YAŞAYABİLMESİ İÇİN GEREKLİDİR.

Sermayenin aşırı birikimi ve değerden düşmesi dönemlerinin ekonomik gelişme ve gerileme dönemlerinin, krizlerin birbirini izlemesi kapitalist düzenin insanın insan tarafından sömürülmesinden doğan mantığıdır. Üretimci güçlerin, üretim araçlarının özel mülkiyette olduğu bir düzende, insanın zararına gelişmesinde ifadesini bulur.

II-Bugünkü kriz kesindir, ancak sosyalizmle son bulacaktır; son gelişme aşamasına : Tekelci Devlet Kapitalizmine ulaşmış kapitalizmin krizidir, ve bu düzeyde bir mücadeleyi gerektirir.

Kapitalizm, böylece sermayenin aşırı birikimi ve değerden düşmesi biçiminde ortaya çıkan ve birbirini izleyen krizler dizisiyle gelişmesini sürdürdü. Her yeni sermaye birikimi süreci, kâr haddinin düşmesiyle duraksamaya uğradı. Üretimci güçlerle üretim araçlarının özel mülkiyetine dayanan ve kâr kanununu içeren üretim ilişkileri arasındaki karşıtlıktan doğan çelişkinin kaynağı budur.

Ama her dönemde sermayenin aşırı birikimi daha geniş, ardından gelen değerden düşürme daha büyük, krizler daha belirgindi; sermayenin giderek artan yoğunlaşmasını (konsantrasyonunu) getirerek XX. yüzyılın başına, tekellerin, büyük bankaların ortaya çıkmasına, endüstri sermayesi ile banka sermayesinin finans kapital biçiminde birleşmesine (kaynaşmasına), sermaye ihracına dayalı emperyalist bir siyasete varıldı.

Değerden düşürme, giderek güçleşmektedir. Kapitalizm, yüzyılın başından beri, işçi sınıfının, ücretlilerin, ve sömürgeleştirilmiş ülkelerin giderek artan sömürüsünden edinilen aşırı birikimi özümsemekte artan bir güçlükle karşılaşmaktadır.

TÜSTAV TÜRKİYE SOSYAL TARİH ARAŞTIRMA VAKFI

1920 krizinden sonra, burjuvazinin devleti, tekellerin devletine dönüştü, bütün faaliyetlerinin amacı, gittikçe acil bir hale gelen aşırı birikimlerin tehdit ettiği ortalama kâr haddini yükseltmede tekellere yardımcı olmak oldu. Daha zayıf sermayelerin; aile tarımının, küçük ticaretin, küçük endüstrinin yıkımı pahasına, ücretlilerin satınalma güçlerinin ve hayat şartlarının yıkımı pahasına, tekellerin kâr haddini kurtarmak için gittikçe daha geniş çaplı değerden düşürmeler yaratmada tekellere yardım etme amacını benimsedi.

Tekellerin finansmanı (vaadeli krediler, yardım ve borçlar, vs,) , tröstlerin yararına, ücretlilerin ve küçük sermayenin zararına vergilendirme, fiyat politikası, askerî politika, vs., tekellerin kârlarını yükseltmelerine yardımcı oldu.

Devlet, sıfır, ya da negatif kâr hadli sermayeyle yatırımlara girişerek tekelci sermayenin kâr haddini yükseltecek gerekli değerden düşürmeleri gerçekleştirdi.

Son olarak, tekellerin devleti, sömürgeleştirilmiş ülkelerin petrolü de dahil olmak üzere, düşük bir fiyat ödediği hammadde talanına girişti.

Ancak, kâr haddini yükseltmek için herşeyi yapan bu politika İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra bütün dünya kapitalist sistemi düzeyinde ve bütün kapitalist ülkelerde aynı anda ortaya çıkan, eşi görülmedik bir aşırı birikim yarattı.

ABD, ücretlere ayrılmış değişken sermayenin değerini azaltmak, ücret fiyatlarının farkından doğan artık değer kütlesini sunî olarak şişirmek, ve dolayısıyla ortalama kâr haddini yükseltmek için malzemenin amortismanını azaltmak amacıyla, uluslararası para fonlarını kullanarak doların değerini altınınkinden ayrı tutup ENFLASYON'dan yararlandı. Bu yolu, bir süre sonra diğer kapitalist devletler de benimsedi.

Ama, boşuna...Sermayelerin bu enflasyondan doğan bu aşırı birikimi, öyle bir dereceye ulaştı ki, satınalma gücünün düşürülmesi ve en zayıf sermayelerin yokedilmesi yoluyla yapılan değerden düşürme girişimleri, ortalama kâr haddini yükseltemez hâle geldi.

Spekülasyon parasal bir hal alarak üretim ve değişimi bozdu, devalüasyon ücretlerin ve sermayelerin değerden düşürülmesi için belli aralıklarla düzenli olarak kullanılmaya başlandı.

Kapitalizmin içinde bulunduğumuz aşamasında, kapitalist devletlerin tekellere yaptıkları yardımlarla oluşan genişleme dönemleri giderek kısalıyor, ve beraberlerinde işsizliği, enflasyonu, ve sermayenin hızlı ve büyük bir aşırı birikimini getiriyorlar. Bu dönemleri izleyen gerileme dönemleri, çok belirgin oluyor; bunlar, giderek derinleşen toplumsal buhranların kaynağı, ancak SÜREKLİ BİR EĞİLİM HALİNE GELEN AŞIRI BİRİKİM EĞİLİMİNİ ORTADAN KALDIRAMAYAN, sermayenin kütlesel değerden düşürülmesinden doğmaktadır.

KRİZ, YAPISALLAŞIYOR. EKONOMİK (PARASAL,ENERJİK), TOPLUMSAL, SIYASAL, AHLAKÎ HAYATIN BÜTÜN YÖNLERİNİ KAPSIYOR. BÜTÜN KAPİTALİST ÜLKELERDE AYNI ANDA DERİNLEŞİYOR,

Sermayelerin bu yerleşik aşırı birikimi, düzenin sürekli

TÜSTAV TÜRKİYE SOSYAL TARİH ARAŞTIRMA VAKFI

krizini oluşturuyor, ve işçi sınıfının bilinçli eyleminin, bu sınıfın diğer bütün ücretlilerle bağlaşıklığının, kapitalizmin bütün kurbanlarının (yokolma sürecindeki orta sınıflar, vs...) birleşmesinin nesnel koşullarını yaratıyor.

BUGÜNKÜ KRİZ SİSTEMİN İFLASINI GÖSTERMEKTEDİR.

YALNIZCA SOSYALİZM BU KRİZİ TAMAMEN ORTADAN KALDIRABİLİR, VE İNSANIN VE İNSAN İHTİYAÇLARININ YARARINA BİR GELİŞMENİN MANTIĞINI YARATABİLİR.

CGT'NİN DESTEKLEDİĞİ SOL PARTİLERİN ORTAK PROGRAMI BU YOLU AÇMAKTADIR.

TÜSTAV
TÜRKİYE SOSYAL TARİH ARAŞTIRMA VAKFI

GÜNÜMÜZDE KAPİTALİZM

TÜSTAV
TÜRKİYE SOSYAL TARİH ARAŞTIRMA VAKFI

TÜRKİYE SOSYAL TARİH ARAŞTIRMA VAKFI
TÜSTAV
ARŞİVİ

KAPİTALİZMİN EKONOMİK YAPISININ EVRİMİ

Kapitalizm, özünü değişikliğe uğratmadan (bu öz, kapitalizmin tarihi boyunca üretim ve değişim araçlarının özel mülkiyeti ve işçi sınıfıyla kapitalist sınıf arasındaki karşıt ilişkilerle belirlenir), tarihî gelişimi boyunca ekonomik yapısında derin değişikliklere uğradı.

Kapitalizmin tarihinde değişik aşamalar görebiliriz. Bir aşamadan diğerine geçiş, kesin hatlarla belirlenmiş değildir. Aksine, her aşama bir öncekinden doğar, ekonomik yapının değişimi, üretimci güçlerin vesosyal mücadelenin gelişiminin sonucudur.

Kapitalizmin birbirini izleyen üç esas aşaması vardır :

I- XVI. yüzyılda, feodal sistemin bağrından ortaya çıkıp XVIII. yüzyıla kadar uzanan İLKEL AŞAMA. Manüfaktürün gelişmesi (özellikle dokuma dalında) sömürücülerle sömürülenlerin ilişkilerinde yeni biçimleri ortaya çıkartmıştır. Buna rağmen, kapitalizmin bu ilkel aşaması, halen feodal sistemin yapısıyla sınırlıdır. Siyasi planda bu durum Fransa'da doğmakta olan burjuvaziyle krallık çevresinde toplanmış aristokrasi arasında giderek artan çelişki biçiminde ortaya çıkmaktadır, burjuvazinin işlerin yönetimine geçmesi için 1789 devrimi gerekmiştir.

2-Kapitalist rekabeti alabildiğine geliştiren ve XVIII. yüzyılın sonlarından XIX. yüzyıl sonlarına kadar süren KLASİK AŞAMA. Fabrikasyonu ortaya çıkartan. endüstriyel devrimin sonuçları olan üretimci güçlerin ve üretimin gelişmesiyle belirlenir. Siyasal planda, bu, burjuvazinin siyasal egemenliğini sağlamlaştıran kapitalist devletin yerine iyice yerleştiği bir dönemdir. Ancak, bu dönemde, aynı zamanda işçi hareketinin güç kazandığını, ekonomik ve siyasal taleplerin kimi zaman burjuvaziyi altettiğini görüyoruz.

Bu aşamasına erişen kapitalizm, Batı Avrupa'da olduğu gibi Amerika Birleşik Devletleri'nde de 1873-1896 yıllarında ekonomik konjonktürde uzun ve sürekli bir güçlükler dönemi geçirmiştir. İşte bu dönemde emperyalist aşamasına ulaşmıştır.

3-Fransa'da XIX. yüzyılın sonlarına doğru ortaya çıkan TEKELCİ AŞAMA, kapitalizmin üçüncü aşamasıdır. Bu aşamayı sanayi sermayesiyle banka sermayesinin kaynaşması, finans kapitalin gelişimi, ve dünyanın bir bölümün büyük emperyalist güçlerin hegemonyasına dönüştüğü, sömürgeleştiği(I) sistematik bir sermaye ihracının başgöstermesi sonucu , tekelci nitelikte büyük işletmelerin ortaya çıkması belirler. Sona eren sanayi devrimi, modern fabrikanın gelişmesiyle yerini yeni bir teknolojik devrime bıraktı.

(I) Dünya, XX. yüzyılın başlarında başlıca emperyalist güçler tarafından tamamen paylaşılmıştı. Ama, bu güçlerin eşitsiz gelişimleri sonucu, birinci dünya savaşının temelinde yatan, bir yeniden paylaşım sorunu ortaya çıktı.

TÜRKİYE SOSYAL TARİH ARAŞTIRMA VAKFI

Kapitalizmin serbest rekabetçilikten tekelciliğe dönüşümü, kapitalizmin çelişkilerinden doğan güçlüklerin üstesinden gelmeyi ancak belirli bir süre için sağladı. Kapitalist "altın çağ" I895' den I9I4'e ancak bir kaç yıl sürer,ye ardından savaş sonrası yıllarının yeni güçlüklerini, özellikle I929-I933 ekonomik krizini kapsayan bir dönemi getiren Birinci Dünya Savaşıyla sona erer. Tekelci kapitalizmin eski çözümleri artık yetmemektedir. Devlet müdahalesi, kapitalist üretim ilişkilerini kurtarmak için artar. Tekelci kapitalizm, yavaşça yeni bir aşamaya, tekelci devlet kapitalizmine dönüşür.Bu son aşama (ki yapısal bir görünümdür) dünya kapitalizminin bütününü belirler.

TÜSTAV
TÜRKİYE SOSYAL TARİH ARAŞTIRMA VAKFI

TEKELLER KAPİTALİZMİ

TÜSTAV
TÜRKİYE SOSYAL TARİH ARAŞTIRMA VAKFI

DEVLETİN EKONOMİK MÜDAHELESİ

Kapitalizmin gelişimi incelendiğinde, bu gelişim boyunca orta çok sayıda sorunun çıktığı,ve bu üretim biçiminin içerdiği pek çok güçlüğün üstesinden gelinmesi gerektiği görülür. Kapitalizmin ana ekonomik yasaları (artık değer üretimi ve sermaye birikimi) sürekli çelişkiler, derin karşıtlıklar içinde gerçekleşirler. Sermaye-emek çelişkisi, kapitalistlerin işçi sınıfını sürekli ve giderek artan bir biçimde sömürmesi, ve bunun sonucu olan sınıf mücadeleleriyle tezahür eder.

"Serbest rekabetçi" dönem boyunca, kapitalistler bu güçlüklerin üstesinden kendi kuvvetleriyle geldiler. Bu olurken, kapitalizmin bu ana çelişkilerinden hiçbirinin yokolmadığı açıktır. Aksine, bunlar derinleşirler, ve serbest rekabet aşamasından tekeller aşamasına geçildiği "kapitalizmin yapısındaki derin değişikliklerde" ifade bulurlar. Bir başka deyişle, tekelci kapitalistler, bazı güçlükleri, tekelci olmayan diğer kapitalistlerin yıkımı, ve işçi sınıfının daha fazla sömürüsü pahasına altederler.

Bütün bu dönem boyunca, kapitalist devletin sınırlı bir ekonomik rolü vardır. Kapitalist sınıfın bütününün bir aracı olarak, kapitalizmin kanunlarının,özellikle rekabet mücadelesinin özgürce yürümesini gözler. Bazı durumlarda, kapitalist sınıfın bütününü yabancı kapitalistlerin ekonomik saldırılarına karşı korumak, özellikle de işçi sınıfının sömürüsünü sürdürmek ve güçlendirmek için müdahale eder. Devletin rolü, esas olarak siyasaldır, kapitalist üretim ilişkilerinin korunması ve genişletilmesinde (özellikle sömürge elde etme) kapitalist sınıfın hizmetindedir.

Devletin Ekonomik Müdahalesi Gerekli Oluyor

Tekeller kapitalizmiyle birlikte, özel tekelci sermayenin (tekeller) kendi gücüne dayanarak üstesinden gelemeyeceği yeni ve tehlikeli güçlükler ortaya çıkar. Bu durumda, devletin ekonomik alana müdahale etmesi gerekli olur.

Tekelcilik güçlendikçe, güçlükler büyür, devletin ekonomik müdahalesi gelişir.Devletin bu ekonomik müdahalesi, tekelci devlet kapitalizmine geçişin açık bir belirtisidir.

Karşılaşılan güçlükler, değişik planlardadır. Ancak, biz bu çalışmamızda dört esas yönü ele alacağız.

I-Önce, kapitalizmin bütününe özgü olarak niteleyebileceğimiz güçlükler var. Bunlar,esas olarak, devletin, kapitalist ülkelerin ekonomik hayatına giderek daha fazla müdahalesinin belirtileri, yani tekelci devlet kapitalizminin ilerleyişidir. Kapitalist dünyanın her büyük tehlikeyi atlatışında, devlet ekonomik müdahalesini arttırır. Burada üç büyük olayı hatırlayalım : Birinci Dünya Savaşı (I9I4-I9I8), büyük ekonomik kriz (I929-I933), İkinci Dünya Savaşı (I939-I945). Bu olayların herbirinde, devlet müdahalesi, bizzat kapitalizmin kurtarılması için

TÜSTAV TÜRKİYE SOSYAL TARİH ARAŞTIRMA VAKFI

gerekli bir hal almıştı.

2-Bir de kapitalizmin her ülkedeki iç güçlük ve çelişkileri vardır ki bunlar da devlet müdahalesini gerekli kılarlar. Ancak, bu müdahale, bir yandan sorunların , güçlüklerin derecesine göre, öte yandan her ülkedeki kapitalizmin özelliklerine göre, değişik biçimlerde ortaya çıkar (I).

Bu güçlüklerin başında sabit sermayenin giderek artması biçiminde ortaya çıkan kâr haddinin düşmesi gelmektedir.

Tekellerin şimdiye kadar bu eğilimi nötralize etmek için kullandıkları araçlar artık yeterliliklerini yitirmişlerdir. Tekellerin kâr haddini yükseltmek için bir yandan ücretlilerin aşırı sömürüsüyle elde edilen kâr kütlesini yükseltmek, öte yandan da tekellerin elinde yoğunlaşan sermayenin artışının, bu tekellerin ellerinde tuttukları sermayeye ağırlık olmasını engellemek gerekmektedir. İşçi hareketinin kapitalistlerin bu aşırı sömürü siyasetine kaşı direnişini sürdürdüğü sürece devletin ekonomik yardımları vazgeçilmez bir nitelik kazanır.

Şimdiki koşullar altında, geniş yeniden üretim (yani birikim) güçleşmiştir. Evet, hisse senetleri yoluyla tekeller geniş yeniden üretim için sermaye yoğunlaştırma ve merkezleştirme imkânını kazanmışlardır,amabu, çoğunlukla üretimi arttırmak ve yeni malzemeler sağlamak, özellikle bilimsel ve teknik ilerlemenin gerektirdiği boyutlarda yeni teknikler kullanmak için yetmemektedir(2).

Böylece devlet, tekelci grupların ellerinde sermaye birikimini sağlamak için müdahale etmek zorundadır.

Kimi branşlar da, gelişirken, sabit sermayelerinin ağırlığı, ya da sürekli yatırım gerekliliği yüzünden zararla sonuçlanırlar. Tekeller, kâr haddinin (yok denecek kadar) düşük olduğu, ancak kapitalist ekonominin işleyişi için gerekli olan bu branşları bırakır. Devlet, bir yandan hizmetleri (az bir fiyatta) sağlamak, diğer yandan da tekellerin sermayelerini daha verimli alanlara yatırmalarını sağlamak amacıyla bu sektörleri üzerine alır.

(I) Burada, devlet müdahalesinin bilimsel bir temelde ve üzerinde uzun uzun düşünülerek değil, kendiliğinden,ve deneysel bir yoldan yapıldığının altını çizelim.

(2) Bilimsel araştırmalar bugün öyle bir boyut kazanmışlardır ki,büyük tröstlerin bile denetimi dışına çıkmışlardır. Kapitalist ülkelerin hükümetleri, özel araştırmaları finanse etmek için büyük krediler ayırmaktadır. Bilimsel bulguların uygulanışı, geniş çapta bir sermaye yatırımını ve yeni gereçleri gerektirmektedir. Burada devlet bir kez daha tekellerin yardımına koşar. Sanayiin yaygınlaşması, yalnızca devletin sağladığı, ya da garantilediği büyük sermaye yatırımlarını gerektirir.

TÜRKİYE SOSYAL TARİH ARAŞTIRMA VAKFI TUSTAV

Büyük boyutlu üretim ve değişim, önemli altyapıların (yollar, köprüler, hava alanları, deniz yollar, vs...) yapılmasını ve genişletilmesini gerektirir. Bunların kullanılışı tekellere kâr sağlar, ama yapımları sağlamaz. Yapımı, kamu fonlarından sağlanır.

Pazar krizi de kapitalist sistemi acilen etkilemektedir. Nüfusun sınırlı alım gücüne bağlı olarak iç pazarın krizi, büyük tekelci üretimin akışını engeller, bu da tekelleri, bu pazarı özellikle de devlet tüketimi yoluyla genişletme çareleri aramaya iter.

Rekabet mücadelelerinin son derece keskinleştiği, ölümcülleştiği kapitalizmin dünya pazarında da kriz egemendir. Devlet, iflasa sürüklenen şirketlere, ve kimi branşların dış pazardaki rekabet gücünü arttırmaya yardıma çağrılır. Böylece, tekellerin dışişlerine de doğrudan katılmış olur.

3-Kapitalist dünyanın karşılaştığı güçlüklerden biri de, gelişme çizgisi kapitalizminkiyle karşıt düşen güçlü bir sosyalist ülkeler sisteminin varlığıdır (iki sistem arası ekonomik rekabet, kapitalizmin zayıflamasının ana nedenlerinden biridir). Emperyalizmin sömürgecilik düzeninin yıkılması da (kapitalizmin güç kaybetmesinde -ç.) önemli bir rol oynar.

4-İşçi hareketinin ve demokratik hareketin güçlenmesi de, tekelci siyaseti kimi zaman yenilgiye uğratır, ve yakın yada uzak bir dönemde kapitalizmin varlığını tehlikeye düşürür. Bunun sonucu, kapitalist devlet de, tekellerle elele, bu gelişmenin önüne geçmeye çalışır. (Devletin -ç.) ekonomik ve siyasi müdahalelerinin kapitalizmin korunması ve ömrünün uzatılmasına yöneldiği, burada daha açık bir biçimde belirlenir.

TÜSTAV
TÜRKİYE SOSYAL TARİH ARAŞTIRMA VAKFI

TÜSTAV ARŞİVİ
TÜRKİYE SOSYAL TARİH ARAŞTIRMA VAKFI

TEKELCİ DEVLET KAPİTALİZMİNİN TANIMI

Devlet müdahalesi, emperyalizmin, tekelci devlet kapitalizmi adı verilen aşamasına geçildiğinin açık bir belirtisidir.

Bu yeni aşama, buna rağmen, basitçe, tekellerin devletten yardım sağlaması, ya da devlet mekanizmasının tekellere mutlak ve mekanik bir boyun eğişi anlamında anlaşılmamalıdır. Diğer yandan, devletin tekellerle özdeşleşmesi anlamına da gelmez. Burada, aşağıdaki iki koşul gerçekleştiğinde oluşan karmaşık bir mekanizma söz konusudur:

I- Sermayenin konsantrasyonunun ve merkezîleşmesinin, ekonomik iktidarı elinde tutan finans kapitalin ülke ekonomisinin esasını elinde tuttuğu bir dereceye gelmesi gerekir.

2- Kapitalist devletin genel sınıfsal içeriğini gözden ırak tutmadan (kapitalist sınıfın aracı), özellikle bütününde tekelci sermayenin çıkarlarını gözetir duruma gelmesi gerekir.(I)

Geçen yüzyılın sonu ve bu yüzyılın başında Fransa'da uygulanan, parlamenter sistemli burjuva demokrasisi, rekabetçi kapitalizmin şartlarına uygun düşmekteydi. Parlamento, kapitalist sınıfın çeşitli kesimlerinin arasında uzlaşmanın gerçekleştiği, ve bu kesimlerin elbirliğiyle, devletin burjuvazinin genel çıkarlarına karşılık veren politikasını çizdikleri bir mevkiydi.

Tekeller kapitalizmine geçiş (ve işçi mücadelelerinin hızlanması)ile birlikte tekellerin, vardığı aşamada kapitalist sistemin işlerliğini sağlamak, ve faaliyetini tekel çıkarlarına daha sıkı bağlamak için devletten yararlanması gerekliliği ortaya çıktı.

Bu, burjuva demokrasisinin yokedilmesi yolundaki güçlü eğilimler, sendikal ve demokratik haklara girişilen saldırılar, ve devletin eylemini tekellerinkine bağlayacak devlet yapılarının (merkeziyetçiliğin güçlenmesi) yerleştirilmeye çalışılmasında görülmektedir.

Bu değişikliklerden sonra, tekellerle devlet aygıtı arasında ilişkiler kurulur; tekellerin gücüyle devletinki tek bir mekanizma haline gelir.

"Tekelci devlet kapitalizmi,tekellerin ellerindeki araçlarla devletinkileri birleştirir, ve (bu ikisinin -ç.) eylemlerini önemli her alanda, özellikle de emekçilere ve halk kitlelerine karşı , uyumlu bir biçimde sürdürür." (2)

(I) Bu, tekelciler arasındaki rekabeti de içerir.
(2) C.G.T.'nin XXXVII. Kongresi raporu'ndan (1969)

Kapitalist sistemin acil sorunlarla karşılaştığı dönemler sırasında (emperyalist savaşlar, ekonomik krizler) ortaya çıkar. Devlet, bu sorunlar çözmek için (görevi -ç.) tekelci firmalardan devralır : büyük çapta silah üretimi, ulaşımın geliştirilmesi, ekonomik atılımlar...Ancak, bunu yaparken, özel sermayenin faaliyetleriyle hiçbir biçimde rekabete girmez, aksine, onları destekler, yardım eder. Bu, ekonominin askerileştirilmesi dönemlerinde de böyledir.

Devletin, ekonomi için gerekli olan, ancak gerektirdiği yeni yatırımlar, ya da sabit sermayelerinin ağırlığı yüzünden tekeller için yeterince "kârlı" olmayan endüstri sektörlerini ele alması da devlet mülkiyeti sonucunu verir.

Devletin bu girişimi (kimi zaman millileştirme biçimini alan bu devletleştirme), beraberinde, eski sahiplerine önemli, ve sözkonusu üretim araçlarının değerinden daha yüksek bir zarar çıkartma sağlar. "Kurbanlar" böylece, kendilerine geri verilen sermayeleri daha kârlı alanlara yatirabilirler. Devletleştirme, böylece, tekelci sermayenin zarardaki branşlardan kârlı branşlara transferini sağlar. Bugünkü koşullarda, böylesi bir transfer, serbest rekabetçi dönemde olduğu gibi kendi başına gerçekleşemez.

Kimi durumlarda, ki bu tekeller için önemli bir "yatırımlar ekonomisi" teşkil etmektedir, devlet, yeni üretimler (örneğin atom enerjisi), gelişme araştırmaları ve bazı hizmetler için girişimleri üzerine alır. (3)

Devlet sektörü, tekel kârlarının oluşumunda da belirleyici bir rol oynar. Ürünleri tekellere düşük fiyata satıp tekel ürünlerini yüksek fiyatlara alma uygulaması, devlet işletmelerinde üretilen artık-değerin önemli bir bölümünün tekellere transferini sağlar. Değerin üstünde bir fiyata satın alıp, kendi ürün ya da hizmetlerini değerlerinin altında bir fiyata satan devlet işletmeleri asgarî, kimi zaman da sıfır bir kâr haddi sağlarlar.

Fransa'da devlet, kamu sektörü aracılığıyla binden fazla şirketin hissedar olduğu, çoğunluğu çok önemli 150 ulusal işletmeyi denetler. Burjuvazi, bugün bu doğrudan biçimlerin yerine kamu ve özel şirketlerin ortaklaştığı karma ekonomi şirketleri gibi daha az belirgin biçimleri getirmeye çalışıyor. Sanayi Kalkınma enstitüsünün kurulması üretimci özel mekanizmayı yeniden biçimlendirmek amacıyla kamu fonlarını yönetecek özel bir yapının yerleştirilmeye çalışıldığını göstermektedir.

Buna rağmen, tekelci kapitalistlerin devlet mülkiyetinin millileştirilmesi biçimini tercih etmediklerini belirtmek gerekecektir.

---

(3) Bu, millileştirilmiş kimi işletmelerin, ya da faaliyetlerin yeniden özel sektöre devredilmesi olgusuyla çelişmez. Devlet işletmelerinden kâr getirenlerin özel sektöre devredilmesi, zarardaki işletmelerin de devletin elinde bırakılması eğilimini görmekteyiz.

TÜRKİYE SOSYAL TARİH ARAŞTIRMA VAKFI

Emperyalizmin bu yeni aşaması, bir önceki aşamadan aşağıdaki belirgin özelliklerle ayrılır :

I-Tekelci devlet mülkiyeti (bu olgu, diğer gelişmiş emperyalist ülkelere oranla Fransa'da daha belirgindir).

2-Özel birikim ve üretimin, çeşitli biçimler altında kamu (sektörünce -ç) finansmanı.

3-Kamu finansmanlarının devlet bütçesindeki ve maliyedeki önemli ağırlıkları.

4- Ekonominin tekeller yararına, devlet tarafından denetim ve düzenlenişini sağlayan kamu "programlanışı" ve planlar.

5-Devletin, kamu sermayesi ihracı ve tekelci sermayenin ihracını destekleyerek, garantileyerek dünya ekonomisine müdahalesi.

TÜSTAV
TÜRKİYE SOSYAL TARİH ARAŞTIRMA VAKFI

TEKELCİ DEVLET MÜLKİYETİ

Kapitalist düzende, temel üretim ve değişim araçları özel mülkiyettir. Kapitalist üretim biçiminin ekonomik temeli budur. Ama, bu, üretim araçlarının kapitalist mülkiyet biçimlerinin kapitalizmin başlangıcından günümüze kadar hiçbir değişikliğe uğramadığı anlamına gelmez.

Serbest rekabet döneminde, tek olmasa bile ağır basan kapitalist mülkiyet biçimi, üretim araçlarının bireysel özel mülkiyeti idi : bir kişi (ya da birkaç ortak), bir işletmenin sermayesinin sahibi oluyordu.

Üretim ve değişimin gelişmesi, geniş yeniden üretimin ihtiyaçları, kapitalist mülkiyetin başka, kollektif bir biçimini ortaya çıkardı: hisse senetli şirket.(Bu biçim -Ç) güçlenirken, güçlü tekellerin kurulmasının, sanayi ve banka sermayelerinin kaynaşmasının, ve sonunda da finans kapitalin egemenliğinin yollarını açtı.

Tekelci devlet kapitalizmiyle birlikte, üçüncü bir kapitalist mülkiyet biçimi ortaya çıktı : Tekelci devlet mülkiyeti

Tekeller öncesi kapitalizmde de devlet işletmeleri varolmuştur, ancak, bunların ulusal ekonomideki yeri önemsizdir. Bunlar, kimi ülkelerde kapitalizmin gelişmesinin özelliklerine tekabül etmekteydi, ancak, ortaya mutlak bir ekonomik gerekliliğin karşılığı olarakçıkmamaktaydılar. Bugünkü durum aynı değildir, "bugün, kapitalist toplumun resmî temsilcisi devletin üretimde yönetimi ele almasının zamanı gelmiştir"(I).

Günümüzde, bütün gelişmiş kapitalist ülkelerde kapitalist mülkiyetin üç biçimi birlikte tezahür etmektedir : tekelci olmayan bireysel kapitalist mülkiyet,(ki ekonomideki yeri artık son derece önemsizdir), kapitalist ekonomide ağır basan tekelci özel mülkiyet (2), ve çeşitli kapitalist ülkelerin ekonomisinde büyük bir yer kapsayan, tekellerin hizmetindeki tekelci devlet mülkiyeti.

Tekelci devlet mülkiyeti, tekelci devlet kapitalizminin esas özelliklerinden biridir.

Tekelci Devlet Mülkiyetinin Niteliği

Tekeller, kapitalizmin gelişmesinin belli bir derecesinde, devlet mülkiyeti, tekellerin kendi başlarına karşılayamayacakları çeşitli gereksinmelerden doğar.

(I) ENGELS : Ütopik Sosyalizm, Bilimsel Sosyalizm

(2) ABD, İngiltere, Fransa ve Batı Almanya'daki 1000-1500 tekel, bütün kapitalist dünya üretiminin yarıdan fazlasını denetimi altında tutmaktadır.

TÜRKİYE SOSYAL TARİH ARAŞTIRMA VAKFI TÜSTAV

Millileştirmeler, çoğ zaman başta işçi mücadelelerinin, demokratik güçlerin birer kazanımı olarak ortaya çıkarlar.(1936, 1945-46'da Fransa'da durum buydu.) Kararlı anti-tekelci tedbirler alan demokratik bir hükümete dayanmadıkları; ve demokratik bir yönetimden yoksun oldukları için bu millileştirmeler, tekellerin işine yarayacak bir biçimde değiştirildi.

Görüldüğü gibi, tekelci devlet mülkiyeti denince iki ana soru ortaya çıkıyor :

1-Hangi devletin mülkiyeti ? Kapitalist devletin mülkiyeti. Bütün kapitalist sınıfın aracı olan kapitalist devlet esas olarak tekelci sermayenin aracı durumuna dönüştükten sonra, devlet mülkiyeti genel tekelci mülkiyetten başka bir şey olmayacaktır.

Çeşitli biçimler altında kapitalist mülkiyetin yerini alan sosyalist mülkiyet, siyasal iktidar işçi sınıfı ve onların doğal bağlaşıklarının eline geçmedikçe gerçekleşemez. (Sosyalist mülkiyet, temel üretim ve değişim araçlarının toplumsallaştırılmasıyla kapitalist sömürünün ortadan kaldırılmasıdır (4).

2-Tekelci devlet mülkiyetinden kim çıkar sağlamaktadır?Esas olan devlet teşebbüslerinin sahiplerinin isimlerini bilmek değil, onları kimin yönettiğini, ve ekonomik çıkarları kimin sağladığını bilmektir. Tekelci devlet mülkiyetinin tekellere yaradığını gördük. Bunun da, burada çalışan emekçilerin, orta tabakaların, tekel dışı kapitalist sektörün yıkımı pahasına gerçekleştiğini hemen belirtelim.

Demokratik Millileştirmeler

Tekellerin egemenliği altında, devletleştirme çelişkili bir olgudur. Bir yandan tekellerin aşırı kârlarını yükseltir, ve büyük tekellerin ekonomik ve siyasal konumlarını sağlamlaştırır. Öte yandan da, kapitalist üretim biçiminin iflasını, modern üretimci güçler için kapitalist sınıfın yararsızlığını gösterir, kapitalist mülkiyetin "kutsallık ve dokunulmazlığı" ilkesinin temellerini çürütür.

Yeni bir demokrasinin çerçevesi içinde millileştirmeler ve ilerici demokrasi birbirlerine sıkı sıkıya bağımlıdır.

Gerçek bir demokrasi çerçevesinde, anahtar sektörlerin millileştirilmesi, ekonomik ve toplumsal yapı üzerinde harekete geçme imkanını yaratır. Millileştirme olayı, ekonomik plandf üretim araçlarının özel mülkiyetinin ve kapitalist sömürünün bütününün ortadan kaldırılmasını gerektiren sosyalizm değildir.

Buna rağmen, ekonomik ve toplumsal yapıya, ve toplumsal güçlere halk yararına getirdiği derin değişimlerle, millileştirme, halkın ihtiyaçlarının karşılanması ve sosyalizm için uygun koşulları yaratır.

Çağımızın ihtiyaçlarına cevap veren millileştirmeler, toplumsal ilerleme için gerekli koşulları oluştururlar.

---

(4) CGT Tüzüğü'nün I. maddesi

TÜRKİYE SOSYAL TARİH ARAŞTIRMA VAKFI TÜSTAV

Böylece, millileştirme günün bir gereğidir. Gerçekte, kredinin, ve endüstrinin anahtar sektörlerinin demokratik millileştirilmesi, tekellerin gücüne, ve emekçilerin sömürüldüğü kapitalist toplumun temellerine indirilmiş bir baltadır. Emekçilere ve ulusa, ekonomik ve toplumsal ilerlemenin yolunda yürüme imkanını sağlar (5).

TÜSTAV
TÜRKİYE SOSYAL TARİH ARAŞTIRMA VAKFI

(5) CGT 37. Kongresi'nin (I969) eylem programına ek

ÇOKULUSLU ŞİRKETLER KARŞISINDA

SENDİKACILIK

TÜSTAV
TÜRKİYE SOSYAL TARİH ARAŞTIRMA VAKFI

CGT VE ÇOKULUSLU ŞİRKETLER

"Çokuluslu şirket", sömürü temelleri birkaç ulusu birden kapsayan, böyle bir yapıya bağlı bütün çıkarları kullanan, ve bunları maksimum kârı sağlamak için birleştiren tekelci sermayeden başka bir şey değildir.

Çokuluslu şirket, bunun için bütün gelişme eşitsizliklerinden, bütün ekonomik deformasyonlardan, bütün malî imkânlardan, devlet siyasetinin her türlü imkanından, emekçilerin aşırı sömürüsü için her türlü fırsattan, kapitalizme özgü her türlü spekülatif ve verimsiz biçimden yararlanır.

Çokuluslu şirketlerin gelişimi artan bir iş güvensizliği yaratır. Çeşitli kuruluşları, bunlarda sık sık yaptıkları değişiklikler, bir iş dengesizliği yaratır. Çokuluslu stratejinin belirlediği kâr edinme koşulları, onları üretim birimleri açıp kapatmaya, yerel işletmeleri kendi yapılarına dahil etmeye, fabrikalarını sürekli olarak yenilemeye, bazı faaliyetlerden vazgeçip yenilerine girmeye iter. Bu olaylar, doğrudan, çokuluslu şirketlerin kuruluşlarında çalışan ücretlileri etkiler, ama daha geniş bir biçimde, onların çevrelerini, yani çokuluslu şirketin faaliyetine bağlı olan firmaları da etkiler.Ayrıca, tekellerin uluslararası gelişiminin yaptığı diğer etkileri de gözönünde bulundurmak gerekir : bölgesel dengesizlikler, para dalgalanmaları, kitlelerin tüketiminin yavaşlaması, vs...Bütün bunlariş güvenliği konusunda olumsuz etki yapar.

Çokuluslu bir şirket, bir ülkede yeni iş alanlarının açılmasında çok sınırlı bir rol oynar. Çokuluslu bir şirket, bir ya da birkaç "ulusal" şirketin yerini alır, bir sektörde çokuluslu bir şirketin kurulması, onun yapısında bazı değişiklikleri getirir. Kapitalist konsantrasyon ve rasyonalizasyon sürecini hızlandırır.

Çokuluslu şirketler kurulmasının iş alanı açılması üzerindeki etkisinin bilançosu, doğrudan bu kuruluşla ilgili işlerle sınırlıdır. Sözkonusu ekonomik sektörün yapılarına çokuluslu şirketlerin getireceği dönüşümleri hesaba katmalıdır. Sonuç olarak, yabancı yatırımların, yatırım yaptıkları ülkede önemli bir iş alanı açtığı söylenemez.

Çokuluslu şirketler, kuruluşları için dünyanın kendileri için "emniyetli" olan bölgelerini seçerler : örneğin faşist ülkeler .Uluslararası Çalışma Örgütü'nün, iş, iş güvenliği, ücretlendirmede eşitlik, sendikal haklar, ve bunların emekçilerin en iyi biçimde korunmasını sağlamak için ileri götürülmesi konusunda uluslararası normlara uymayı reddetmektedirler. Çoğu zaman, özellikle de gelişme yolundaki ülkelerde, çalışma hakkı konusundaki en ilkel yasayı dahi devlet yardımıyla çiğnemek için şantaj yoluna başvururlar.

Bu, çokuluslu şirketlerdeki kapitalist sömürünün artmasıyla sendikal haklara karşı düzenlenen saldırılar arasındaki ilişkiyi ortaya çıkartacaktır : Kuruldukları birçok ülkede, çokuluslu şirketler çalışma güvenliği yönetmeliğine uymamaktadırlar. Faşist re-

TÜRKİYE SOSYAL TARİH ARAŞTIRMA VAKFI TÜSTAV

jimli ülkelerdeki varlıklarıyla, bulundukları ülkelerin emekçilerine baskı uygulamaktadırlar.

Çokuluslu şirketlerin gelişmesi, bu işletmelerdeki emekçilerin hayat ve çalışma koşullarına olumsuz etki yapmakta, ve bütün emekçilerin sömürüsünü arttırmaktadır. En güçlü çokuluslu şirketlerin gelişmesi, kapitalist sistemin çelişkilerini şimdiye kadar görülmedik bir düzeye çıkartmaktadır. Devletlerin, ve devletlerarası sistemlerin desteklediği sermaye ve tekel kârı birikimi, başta işsizlik ve enflasyonun varlık koşullarını etkilediği emekçiler olmak üzere nüfusun bütününün sömürüsünü arttırmaktadır. Tekelci devlet kapitalizminin bütün bu olguları, bugün, kapitalizmi etkileyen, ve tekellerin uluslararası yaygınlaşmasından ayrı düşünülemeyecek olan derin ve sürekli krizle birlikte yeni görünümler almıştır.

"Çokulusluluk" özellikle ulusal planda tekel boyutuna ulaşmış bankalara sıkı sıkıya bağlı, ve tekelci devlet kapitalizminin belirgin özellikleri içine yerleşmiş işletmeleri ilgilendirir. Bu işletmeler, zaten genellikle meta ithal ve ihracında esas rolü oynamaktadırlar.

Son 20 yıl boyunca, en güçlü tekeller, özellikle Amerikan tekelleri Batı Avrupa'nın emperyalist ülkelerinde ve Japonya'da işletmeler kurdular.

Bu tekellerin dış ülkelere dolaysız yatırımlarından 2/3ü sanayileşmiş kapitalist ülkelere yönelmektedir. Gelişme yolundaki ülkelereancak kapitalist şirketlerin kâr ihtiyaçları oranında yatırım yapılır. Bu ülkelerin daha çok doğal zenginliklerinden yararlanılır.

Çokuluslu şirketler, teknolojinin gelişimine belli ölçülerde katkıda bulunuyorsa da,özellikle ABD'deki çokuluslu şirketler, çeşitli ülkelerdeki bilim düzeyini ve yaratıcılık gücünü yoketmeye çalışmaktadır.

Çokuluslu şirketler, bankacılık sistemine sıkı sıkıya bağlıdır. Uluslararası yaygınlaşmaları, bankaların da faaliyetlerini uluslararası planda yaygınlaştırmasını, sağlar; dolayısıyla, sermaye çokuluslu şirketler yararına uluslararası planda merkezileşmiş olur.

Dış ülkelerdeki amerikan bankalarına bağlı bankaların sayısı 1960'tan 1969 a kadar dört misli artmıştır. Aynı süre içinde, Avrupa'da kurulan yavru şirketlerin sayısı ise aşağı yukarı beş kat artmıştır. Buna bağlı olarak, en önemli bankalar arasında uluslararası finansmanı kolaylaştırmak amacıyla ortaklıklar kurulduğunu görmekteyiz.

Büyük kapitalist ülkelerin hepsi birden özünde kapitalist sömürüye ve sermaye birikimine bağlı olan, ancak bugün yeni görünümler kazanmış ve daha da acilleşmiş bazı olgularla karşı karşıyadır.

CGT, bunları çağdaş kapitalizmin derin ve sürekli bir krizinin belirtileri olarak nitelemektedir. Bu durum, sürekli enflasyon, işsizlik, üretim hızındaki düşüş, luuslararası ekonomik ilişkilerdeki, özellikle para ve ticaret alanlarındaki krizle belirlenmektedir.

TÜSTAV TÜRKİYE SOSYAL TARİH ARAŞTIRMA VAKFI

Bu kriz, sermayenin sürekli bir aşırı birikimini ortaya çıkartmaktadır. Tekelleşme süreci boyunca onyıllarca süregelen deformasyonların birikimi ve karşıtlıkların derinleşmesinin bir sonucudur. Devletlerin büyük tekelcilerin çıkarlarını korumak için yaptıkları müdahaleler, karşıtlıkları ve deformasyonları arttırmaktadır.

Büyüklükleriyle uluslararası para mekanizmalarının bozuluşunu hızlandıran uluslararası şirketler ve büyük bankalar, spekülatif sermaye hareketlerine gerekli araçlardır.

Çokuluslu şirketlerin dörtte üçü amerikandır, amerikan bankerleri, bu pazarın ayrıcalıklı yeri olan Avrupa-dolar pazarını denetlemektedir. Rekabetler de artık ulusal üretim ve değişimin bütünü üzerinde cereyan etmektedir.

Sürekli kâr peşinde koşan sermayenin oynaklığının yarattığı dengesizlik, ilgili ülklerin emekçileri ve ekonomisi için pek çok, ve önemli sonuçlar getirir.

Avrupa birliği, bu altı ülkede manevra kabiliyetini ve egemenliğini arttırma imkanını bulan Amerikan tekellerince desteklenmiştir. Bu altı ülkenin en güçlü tekelleri de, AET'nin kuruluşunda, boyutlarını dünya çapına çıkartma açısından konumlarını güçlendirmenin imkanını buldular.

"Avrupa anonim şirketi" statüsü projesi,konusunda bu ülkelerin tekel temsilcileri henüz tam bir karara varmış değillerdir. Ancak bu proje, tekelci konsantrasyonu olanaklı kılacak, ve AET kurumları çerçevesinde sermayelerin kamu finansmanı ilişkilerini yaratacak bir araçtır.

AET ülkeleri arasında ortak işletmeler statüsü, kamu işletmeleriyle özel sermayeleri ortaklaştırma, ve kamu sektörü, millileştirilmiş sektörün çokuluslu şirketlere bağımlı kılınmasını, ve onlarca yağmalanmasını mümkün kılmaktadır. Somut projeler gerçekleştirilme yoluna girmiştir : bir Avrupa demiryolu şirketi, nükleer enerjinin finansmanı için uluslararası bir ortaklık.

Buna paralel olarak, amerikan yatırımlarını artışı da AET'nin kuruluşuyla birlikte Avrupa'da amerikan çokuluslularının kuruluşunun hızlandığını gösterir. 1960 - 65 yılları arasında 6000 Amerikan şirketinin, büyük bir kısmı Avrupa'da, ve özellikle de bu 6 AET ülkesi içinde olmak üzere, başka ülkelerde 600den fazla harekatı gerçekleştirdiği görülmektedir.

AET. amerikan sermayesinin hegemonyasına bir engelmiş gibi gösterildiği halde, bu ülkelere amerikan sermayesinin ihracını kolaylaştırmış, altı devlet de bu sermayeyi aramış ve desteklemişlerdir. İngiltere'nin AET'ye girmesi,ABD sermayesinin bu sızmasını hızlandıracaktır.

Özel sermaye ihracı, gelişme yolundaki ülkelere yönelmiştir. Yabancı sermaye, uzun süreden beri bu ülkelerin doğal kaynaklarına el atmıştı. Bu sermaye ihracı, bu ülkelerde çokuluslu büyük şirketlerin kârına ve sermaye birikimine geniş çapta katkıda bulunan kapitalist bir sektör yarattı. Kapitalist devletlerin kurduğu "kamu yardımı"sistemleri çok uluslu şirketlere akar. Çokuluslu şirketler, bu sistemleri denetler, ve belli sek-

TÜRKİYE SOSYAL TARİH ARAŞTIRMA VAKFI

törler dahilinde tutar.

Yabancı yatırımların azgelişmiş bir ülkenin kalkınmasını sağladığı tezinin yanlışlığı da iyice ortaya çıkmıştır.

Kalkınma yolundaki ülkeler, üçüncü CNUCED'in toplantısında (1972 Mayısı, Santiago, Şili) çokuluslu şirketlerin, devletlerin desteklediği, ve sonucu kapitalist sistem etrafında yerini almış pek çok ülkede "azgelişmişlik" durumunu sürdürmekten başka bir işe yaramayan tekelci uygulamalarına şiddetle karşı çıktılar.

ITT ve Kenecott'un Şili'deki son uygulamaları bu girişimin emperyalizmin tarihine yazılan son göstergelerinden biridir.

Çokuluslu şirketleri bilimsel ve teknolojik ilerlemenin itici gücü olarak göstermek isteyen bir kampanya sürdürülüyor. Bu şirketlerin barış, zenginlik, ve eşitsizliklerin ortadan kaldırılması üzerine kurulmuş yeni bir dünya düzenine götürecek ekonomik sistemin temeli olduğu söyleniyor.

"Evrenselleşme", devletin tekeller karşısındaki güçsüzlüğü, ulusların çokuluslu şirketler karşısındaki yetersizliği üzerine de karışıklığı sürdüren teoriler ortaya atılmaktadır.

Ulusların aşılması tezinden ulusların bağımsızlığına saldırmak ve "uluslarüstülüğü" (supranationalité) savunmak sonuçlarını çıkartırlar. Böylece, çokuluslu şirketlerin gelişmesi için vazgeçilmez bir değer taşıyan, ve bu olgunun yaygınlaşmasına ve sağlam temellere oturtulmasına geniş çapta yardımcı olmuş devletlerarası sistemlerin kurulması ve geliştirilmesini haklı çıkartacak gerekçeleri ararlar. "Avrupa ideolojisi" 6 ülkenin birleştirilmesini haklı göstermek için sürekli bu temayı kullandı, Avrupa tekellerinin kurulması "Amerikan meydan okuması"na karşı bir ağırlık olarak gösteriliyordu.

Bu girişimin etkisizliğini, emekçilerin onyıllardır sürdürdükleri anti-kapitalist mücadele gösterdi. Böylesi bir düzenleme, sermayenin enternasyonalizasyonuyla ulusal çıkarlar arasındaki zıtlaşmayı ortadan kaldırmaz.

CGT, gerek ulusal, gerekse bölgesel, ya da uluslararası planda çokuluslu şirketlere karşı en geniş eylembirliğini geliştirmenin mümkün olduğuna inanıyor.

Ululslararası sendikal harekette bu sorunları açığa çıkartmak, şarttır. Burjuvazi ve ideologları, üretim ilişkilerinin enternasyonalizasyonu ve bunun ortaya çıkarttığı sorunları kapatalist üretim ilişkilerini ve yeni sömürü biçimlerini haklı göstermek için kullanıyorlar.

Sendikaların yeterliliğinin yolu ise bunun tam tersidir. Onlar, emekçilerin durumlarındaki kötüleşmeyi, tekelci sermayenin hegemonyasının tehlikeli ekonomik sonuçlarını, ortaya çıkartmalıdırlar. Tekellerin egemenliğine son vermek için onlarla sürekli ve kararlı bir biçimde savaşmak gerekir.

CGT'nin desteklediği, Fransız Komünist Partisi, Sosyalist Parti, ve Sol Radikallerin Ortak Hükümet Programı, bu yolda

TÜSTAV TÜRKİYE SOSYAL TARİH ARAŞTIRMA VAKFI

açık öneriler getirmekte, ve güçlü kitle hareketi temelinde, yapısal anti-tekelci değişimlerle ve ekonomik ve siyasal konularda emekçilerin demokratik haklarının gelişmesiyle çokuluslu şirketlerin gelişmesinin ortaya çıkardığı sorunları çözümlemenin mümkün olacağını göstermektedir.

Programda özellikle şu konular ele alınmaktadır :

"(Sol) hükümet, çokuluslu şirketlerin fonlarının Fransa ile diğer ülkeler arasındaki hareketini denetleyecektir...

"Yabancı ülkelere yapılan, ve yabancı ülkelerin Fransa'ya yaptıkları yatırımlar plan ve ekonomik politika çerçevesi içinde denetlenecektir... (IO uncu bölüm, Ortak Programın 2 nci kısmı)

"Hükümet, hak eşitliği, ve karşılıklı yarar konusunda hiçbir ayırım yapmadan, bütün ülkelerle ekonomik, bilimsel, teknik ve kültürel işbirliğini geliştirmek için her türlü imkanı kullanacaktır." (Birinci bölüm, Ortak Program'ın 4 üncü kısmı)

"Gelişmekte olan ülkelere Fransız yardımı arttırılacaktır. Bu ülkelerde faaliyette bulunana büyük işletmelerin kârlarını değil, ülkelerin ulusal çıkarlarını gözetecektir. (VII. Bölüm, Ortak Program'ın 4 üncü kısmı)

CGT, uluslararası tekellere karşı sürekli olarak sendikal eylem öneren FSM'in bütün girişimlerine katılmıştır.

FSM, uluslararası anti-tekelci bir cephe yaratmak için pek çok girişimde bulunmuştur, bunların arasında Leipzig danışma toplantılarını, I964'de anti-tekelci Sendikal komitenin kuruluşu, ticaretin serbestçe gelişmesi için uluslararası konferans (I966 Budapeşte) ı sayabiliriz. FSM'in ve ona bağlı sendikaların uluslararası toplantıları, uluslararası tekellere karşı birlikte hareketin güçlenmesine büyük katkılarda bulundu.

Çokuluslu şirketlerin gelişmesi, uluslararası sınıf dayanışmasına çok daha belirgin bir çerçeve ve çok daha somut bir içerik kazandırır.

Bu şirketlerin gelişiminin ekonomik ve sosyal sonuçlarına ve ulusal ekonomideki yüklerine karşı CGT, anti-tekelci bir sınıf yönelişi temeline oturmuş emekçilerin uluslararası birliği için sendikal eylemin koordine edilmesini son derece gerekli görmektedir.

Çokuluslu şirketler, çeşitli ülkelerin emekçileri arasına doğrudan bir rekabet sokarlar, fabrikaların kuruluşundaki dengesizliği (oynaklığı), üretim transferini işçilere ve sendikalara karşı kullanır, emekçileri büyük tekelci işletmelerin geliştirdiği ideolojik sistemle bütünleştirmeye çalışır. Burada, sendikalar için bu işletmeleri oluşturan dev kuruluşlar çapında sınıflar mücadelesini yürütmek, patron stratejisine karşı çıkmak sözkonusudur.

TÜSTAV TÜRKİYE SOSYAL TARİH ARAŞTIRMA VAKFI

Böyle bir durum, sendikaların yeni ilişkiler kurmasını, durumu ortak olarak incelemelerini gerektirmektedir. Değişik yönelişlerinin ötesinde, sendikalar, çokuluslu şirketlerde çalışan emekçilerin taleplerini kararlılıkla ele almalıdırlar. Bu eylem, büyük uluslararası sendikal eylemlerin ışığında, her ülkenin içindeki tekel çıkarlarının egemenliğine, ve bunların emekçilere olan zararlarına karşı, önce ulusal planda mücadeleye girişmekle yürütülebilir.

Çokuluslu şirketlerin gelişmesi, uluslararası planda bir sendikal koordinasyonu gerekli kıldığı gibi, ulusal ya da bölgesel planda da firma düzeyindekini de gerektirir.

Uluslararası sendikal koordinasyonun gerekliliği, uluslararası merkezi sendikalar, ve onların meslekî federasyonları arasında daha düzenli görüşmeleri ihtiyacını ortaya çıkartır.

Bu yönde, CGT, FSM'in Genel Konseyi'nin şu kararını benimser, ve bütün gücüyle destekler : " Şili emekçileri ve halkıyla dayanışma gösterecek, ve :

-Çokuluslu şirketler olgusunu inceleyecek,
-Emekçilerin güçlerin i harekete geçirecek,
-Onlara daha yeterli eylem imkanı sağlayacak,
-Sendikaların eylemlerini koordine edecek

bir dünya sendikalar konferansı toplanmalıdır."

FSM, çokuluslu şirketlerin gelişmesine karşı, uluslararası sendikal eylemin gelişmesi, güçlenmesi gerekliliğini böylece vurgulamakta, ve ona hedeflerini göstermektedir.

CGT, CISL ve CMT'nin, ve ve bütün bölgesel ve ulusal sendikal örgütlerin çokuluslu şirketlerin gelişmesinin zararlı sonuçlarına karşı getirdikleri önerileri de dikkatle izlemektedir.

FSM üyesi sendikal örgütlere uygulanan boykot devam etkçe, ya da yeni girişimlerde ayırımcılık yapıldıkça, bu firmalarda çalışan emekçilerin taleplerinin tam anlamıyla karşılanmayacağına inanmaktadır. Kendi açısından, diyaloga hazırdır.

CGT, CISL ve CMT ulusal ve uluslararası merkezlerinin yöneticilerinin bazı sekter tavırlarını zararlı, ve çokuluslu şirketlere karşı yürütülen mücadelenin objektif taleplerine aykırı bulmaktadır. "Çokuluslulugun" kaderciliğine kapılıp onun bütün sonuçlarını : işsizlik, vasıftan düşme, üretkenlik, vs... kabullenmeyecek, ve sınıf işbirliğini savunmayacaktır.

Buna rağmen CGT, diğer örgütlerin tutumlarındaki sınırlar ve farklılıklar ne olursa olsun, inkâredilmez bir gerçeğin kendisi için çok daha önemli olduğunu söylüyor: çokuluslu şirketlerin gelişmesi, sendikal örgütleri, kaçınılmaz olarak uluslararası sendikal ilişkiler sorunu üzerine daha somut sorular sormaya yönelmiştiyor.

TÜRKİYE SOSYAL TARİH ARAŞTIRMA VAKFI TÜSTAV